

Mendelova univerzita v Brně

Zahradnická fakulta v Lednici

Zahrady a veřejné prostory Nového Města pražského

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Ambrožová, Ph.D.

Lednice 2015

Vypracovala:

Kateřina Saláková, DiS.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma Zahrady a veřejné prostory Nového Města pražského vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Senohrabech dne 6. února 2014

Podpis.....

Seznam odborné literatury:

1. Literatura bude upřesněna během konzultací.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Kateřina Saláková, DiS.**

Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura

Obor: Zahradní a krajinářská architektura

Název tématu: **ZAHRADY A VEŘEJNÉ PROSTORY NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO**

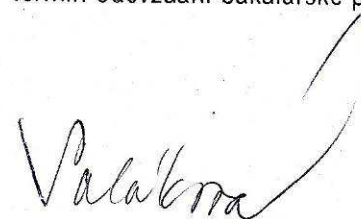
Zásady pro vypracování:

1. Novoměstské zahrady v době Karla IV.
2. Proměny Nového Města z pohledu zahradního architekta.
3. Možnosti úprav veřejných prostorů zahradněarchitektonickými prostředky dnes.
4. Studie vybraného prostoru či systému prostorů.

Datum zadání bakalářské práce: prosinec 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2014

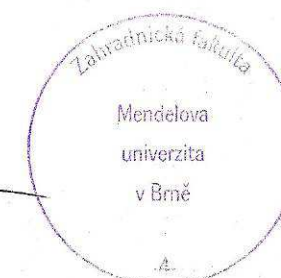
L. S.

Kateřina Saláková, DiS.
Autorka práce

prof. Ing. Jiří Damec, CSc.
Vedoucí ústavu

Ing. Zuzana Ambrožová
Vedoucí práce

doc. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Děkan ZF MENDELU

Poděkování

Moje poděkování patří Ing. Zuzaně Ambrožové, Ph.D. za věcné připomínky, ochotu a cenné rady při vypracování bakalářské práce. Dále děkuji všem svým blízkým za pomoc a podporu.

Obsah

1	ÚVOD	6
2	CÍL PRÁCE	6
3	METODIKA PRÁCE	6
A.	TEORETICKÁ ČÁST	7
4	HISTORICKÉ SOUVISLOSTI – ČESKÉ ZEMĚ VE 13. A NA POČÁTKU 14. STOLETÍ	7
5	HISTORICKÉ SOUVISLOSTI – KAREL IV.	8
6	NOVÉ MĚSTO PRAŽSKÉ	8
6.1	Předpoklady založení Nového Města	8
6.2	Zakládání středověkého města a jeho symbolika	9
6.3	Charakteristika předlokačního osídlení prostoru budoucího Nového města	10
6.4	Umístění Nového Města	11
6.5	Zakládací listiny Nového Města Pražského	11
6.6	Otázka hlavního stavitele Nového Města	12
7	ZAHRADY A VEŘEJNÉ PROSTORY NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO	12
7.1	Podoba a vznik veřejných prostranství	12
7.2	Novoměstské zahrady v době Karla IV.	15
7.2.1	Středověké zahradní umění ve 12 – 14. století – obecný úvod	15
7.2.2	Novoměstské klášterní zahrady	16
7.2.3	Měšťanské a lékárnické zahrady	18
8	PROMĚNY NOVÉHO MĚSTA Z POHLEDU ZAHRADNÍHO ARCHITEKTA	20
8.1	Vývoj proslulých Novoměstských zahrad	20
8.1.1	Vývoj zahradního umění ve středověku	20
8.1.2	Vývoj zahradního umění v době renesance a baroka	20
8.1.3	Vývoj zahradního umění v průběhu 19. století	22
8.1.4	Změny v průběhu 20. století až po současnost	25
9	MOŽNOSTI ÚPRAV VEŘEJNÝCH PROSTORŮ ZAHRADNĚ ARCHITEKTONICKÝMI PROSTŘEDKY DNES	27
9.1	Základní druhy veřejných prostorů dnes	27
9.1.1	Ulice	27
9.1.2	Náměstí	27
9.1.3	Park	28
9.1.4	Nábřeží	28
9.1.5	Veřejně přístupné vnitrobloky	28
9.1.6	Střešní zahrady	29
9.2	Prostředky zahradně architektonické tvorby a jejich užití na příkladu revitalizovaného Bastionu XXXI - U Božích muk	29
9.2.1	Reliéf a dlažba	29
9.2.2	Vegetace	30
9.2.3	Mobiliář	30
9.2.4	Výtvarná díla	31
9.2.5	Drobné stavby	31
9.2.6	Světlo a čas	31
B.	ANALYTICKÁ ČÁST	32
10	ŠIRŠÍ ÚZEMNÍ VZTAHY A OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	32
10.2	Historický obraz řešeného území v dnešním kontextu	32
10.3	Přírodní poměry	33
10.3.1	Biota	33
10.3.2	Geologické poměry	33
10.3.3	Geomorfologické zařazení	33
10.3.4	Klima	33
10.3.5	Hydrologie	34
10.3.6	Fytogeografické členění	34
11	KOMPLEXNÍ ANALÝZA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	34
11.1	Legislativní rámec	34
11.2	Popis současného stavu vybraných prostorů	37
11.3	Fotodokumentace současného stavu	38
C.	NÁVRHOVÁ ČÁST	38
12	NÁVRH ZAHRADY ROTUNDY SV. LONGINA A ZAHRADY PŘI KOSTELE SV. ŠTĚPÁNA	39
12.1	Popis návrhového řešení	39
13	DISKUZE	44
14	ZÁVĚR	45
15	SOUHRN	46
16	RESUME	46
D.	PRAMENY	47
17	POUŽITÁ LITERATURA	47
18	INTERNETOVÉ ZDROJE	48
19	MAPOVÉ ZDROJE	48
20	OSTATNÍ PRAMENY	48
21	TABULKY A VYOBRAZENÍ	49

1 ÚVOD

Mnoho středověkých měst si uchovalo do dnešní doby alespoň zčásti svůj původní ráz a to z nich tvoří velmi unikátní prameny historického poznání i místa, ve kterých musí z praktických důvodů docházet k neustálému prolínání minulosti s přítomností i s perspektivou budoucnosti. Někdy není jednoduché se s tímto dědictvím vyrovnat. Nové Město pražské si zachovalo svůj středověký půdorys téměř beze změn a zároveň i díky velkorysosti svého původního rozvrhu poskytlo prostor pro budoucí užití komunikační sítě i pro výstavbu nové obytné i veřejné zástavby v 19. a 20. století. Středověká koncepce Nového Města pražského byla ve své době zcela ojedinělá a bývá v odborné literatuře o evropském středověkém urbanismu označována jako jedna z nejpozoruhodnějších. Město, jako takové, představuje syntézu mnoha různých prvků, jevů a proto pohled na ně z hlediska pouze jednoho oboru nemůže být dostačující. Ve své práci o Novém Městě pražském stavím do kontextu okolnosti jeho vzniku z hlediska urbanistické koncepce a zahradně architektonické tvorby projevující se za vlády českého a římského císaře Karla IV.¹ Mapuji tyto zásadní počiny, které na poli zahradní architektury byly pro monumentální koncepci Nového Města naprosto identické a vepsaly tak do jeho tváře nezaměnitelný obraz, který je čitelný i dnes, téměř po sedmi stech letech po založení. Nové Město, dnes již jen správní okrsek velkoměsta, ztrácí se v jeho jádru, splývající se staršími čtvrtěmi a bývalými předměstími. Přesto však dosud vycítíme na přechodu k nim, jak původně obalovalo segmentem Staré Město, přisávající se oběma svými cípy k Vltavě, jak bylo od něho odděleno širokým příkopem a na zevní straně ohrazeno souvislým opevněním. Zahrady a veřejné prostory Nového Města pražského mají stále svůj specifický rys odrážející ducha doby a mísí se v nich minulost se současností. Je to neuvěřitelně krásný a zajímavý případ architektury reagující na potřeby jejích obyvatel.

2 CÍL PRÁCE

Cílem práce bylo vyhledání, shromáždění a interpretování všech relevantních informačních zdrojů a následné zpracování literární rešerše tematicky se vztahující k Novému Městě pražskému. Zásadami mi bylo zpracování Novoměstských zahrad v době Karla IV. a dále soustředění se na proměny

Nového Města z pohledu zahradního architekta. Dalším bodem bylo uchopení možností úprav veřejných prostorů zahradně architektonickými prostředky dnes a v neposlední řadě výběr modelového mikroprostoru a formou studie nabídnout možné řešení. Cílem této ideové studie byl citlivý zásah, který by korespondoval s charakterem místa a zároveň prostor zobytnil, zatraktivnil a to s ohledem na důležitost připomínající dřívější kvality.

3 METODIKA PRÁCE

Před zahájením všech činností související se zpracováním bakalářské práce byla autorkou sestavena přehledná osnova, směřující k naplnění zadaného tématu. Tato osnova zahrnovala tři hlavní metodické části. První z nich byla stanovena jako teoretický úvod do problematiky zahrad a veřejných prostorů Nového Města pražského a charakteristiky daného místa. Dále pak pojednává o možnostech úprav veřejných prostorů zahradně architektonickými prostředky dnes, kde bylo využito referenčních příkladů. Tato část představovala především terénní průzkumy, studium pramenů, studium ústních sdělení, a dalších informačních zdrojů, přičemž tyto použité zdroje jsou uvedeny v seznamu pramenů. Citace je v textu označena formou číselného odkazu, k němuž náleží poznámka pod čarou. Poznámkový aparát zahrnuje i některé doplňující informace.

Druhá část je definována jako analytická. Obsahově je zaměřena na komplexní rozbor širšího území, nejbližšího okolí a samotného vybraného prostoru. Inventarizace zeleně byla provedena dle metodiky k předmětu Ateliér biotechniky I. Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně.² Zjištěné informace byly kresleny do digitální podoby. Ostatní analýzy vychází z vlastního terénního průzkumu a bádání v příslušných institucích (Národní památkový ústav, Národní knihovna, Archiv hlavního města Prahy, Archiv muzea hlavního města Prahy, Fotografický archiv Národního památkového ústavu). Současná fotodokumentace byla pořízena v letech 2012 – 2015.

Třetí část byla stanovena jako konečný praktický výstup – studie zpracovaná v podrobnosti, odpovídající rozsahu bakalářské práce a stanoveným cílům. K dokumentaci řešení byl zvolen průkazný model studie.

¹ Karel IV. byl v mnoha případech osvíceným panovníkem, který pamatoval při zakládání Nového Města i na zelené plochy, v roce 1358 vyšlo nařízení o zakládání vinic a sadů a to na všech horách až do vzdálenosti tří mil okolo města. Taková to událost je pro zahradní a krajinářskou architekturu velmi podstatná.

² (Šimek, 2010 – 2011)

A. TEORETICKÁ ČÁST

4 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI – ČESKÉ ZEMĚ VE 13. A NA POČÁTKU 14. STOLETÍ

„V době, kdy do Čech pronikaly první ohlasy gotického umění, procházely České země dalekosáhlejšími změnami. Měnila se jejich hospodářská struktura, sociální skladba i životní styl jejich obyvatelstva, měnil se také jejich dosud jednotný etnický ráz.“³

13. století je období vlády posledních panovníků české knížecí a královské dynastie Přemyslovců. Přemysl Otakar I. (vládl v letech 1192–1193, poté 1197–1230) se roku 1212 Zlatou bulou sicilskou zasloužil o upevnění samostatnosti a územní nedělitelnosti českého feudálního, který se tímto stal dědičných královstvím a trvalou základnou přemyslovské moci. V jeho době začal proces zakládání a výstavby nových měst, obdařených vlastními právy a privilegii, tedy hospodářský rozvoj země. Jeho následovník Václav I. (1230–1253), 28. Přemyslovec na trůně, pokračoval v politických aktivitách svého otce. Za jeho vlády zesílil příliv německého obyvatelstva a prosadila se éra gotiky, která ovládla české stavitelství na dalších tři sta let.⁴ Ctižádostivý nástupce, „král železný a zlatý“, Přemysl Otakar II. (1253 – 1278) patřil k nejvýznamnějším Přemyslovcům na trůně. Čtvrtstoletí panování znamenalo vrchol zakládání středověkých měst a zdvojnásobení rozlohy přemyslovského panství. Osídlování, které je známé pod jménem velká německá kolonizace, pozvedlo hospodářskou úroveň Čech, přivedlo do země množství cizinců (hlavně německého původu) a s nimi i nové výrobní a obchodní metody. Postupně se na našem území vytvořila síť malých a středně velkých lokátorsky založených měst.⁵ Co do velikostí u nás existovala jediná výjimka, a tou bylo pražské souměstí⁶ (Obr. 1), které se řadilo mezi největší evropská středověká města. Po prvním mocném náporu protivníků se však rozrůstající říše, zasahující až k Jadranu, zase rozpadla a vláda Přemysla

³ (Kutal, 1972 str. 9)

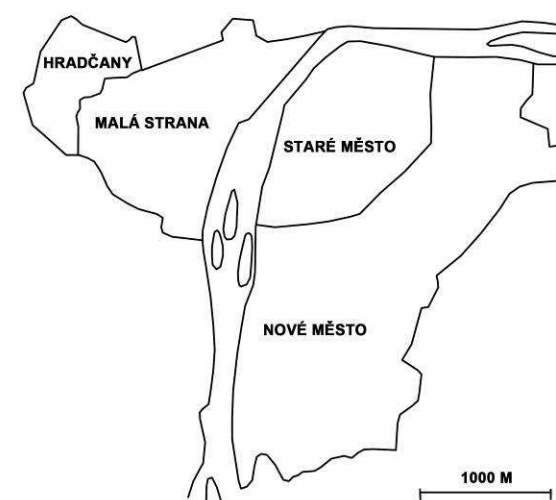
⁴ (Hora, 1991 str. 7)

⁵ Lokátor povolal osídlence, na základě zákupní smlouvy a za podací poplatky odvedené vrchnosti, přidělil příštím měšťanům v regionu plánovaného města pozemek i půdu k obdělávání (Hora, 1991 str. 37)

⁶ Vývoj Pražského souměstí vrcholil založením Nového Města a obehnaním všech čtyř měst mohutným opevněním.

Otakara II. skončila tragickou smrtí na Moravském poli, kde padnul⁷ v boji s Rudolfem Habsburským.⁸ Po expanzi, kdy český stát patřil k největším v Evropě, se rázem území zmenšilo na původní jádro – Čechy a Moravu a začala doba okupace, rozpolcení a drancování. Konec 13. a začátek 14. století je spojen s koncem vlády Přemyslovců⁹, kteří takřka nepřetržitě vládli přes čtyři sta let.

Do 14. století vstupovaly České země za nepříznivých podmínek. Po nástupu Jana Lucemburského k moci se ovšem nezměnila situace k lepšímu. Skutečnou moc na sebe strhly mocné pánské rody a král se spokojil pouze s tím, že z Čech čerpal jen finanční zdroje. K opětovnému rozvoji Českých zemí došlo až za vlády Karla IV.¹⁰

Obr. 1 Pražské souměstí

⁷ Bitva na Moravském poli byla svedena 26. srpna 1278. V boji proti sobě stanula spojená vojska římského krále Rudolfa I. Habsburského a uherského krále Ladislava IV. Kumána proti vojsku českého krále Přemysla Otakara II. Výsledkem bitvy byla porážka českého vojska a definitivní potvrzení nově nastoleného habsburského panství v Rakousích a Štýrsku, které se staly tzv. dědičnými habsburskými zeměmi a daly základ geopolitickému uspořádání, které přetrvalo šest a půl století, do roku 1918. V českém království nastala po smrti krále velmi složitá situace (bezvládní zaviněné náhlou absencí autorit). Období 1278-1283 bylo proto již dobovými kronikáři nazýváno „zlá léta“ (Wikipedia: Bitva na Moravském poli, 2012)

⁸ (Hora, 1991 str. 41)

⁹ Václav II. (1278-1305) je ještě považován za významnou politickou osobnost, poté, co se osamostatnil z vlivu Oty Braniborského a Závíše z Falkenštejna. Poslední panovník tohoto rodu, sedmý český král Václav III., byl roku 1306 zavražděn v Olomouci. (Hora, 1991 str. 85)

¹⁰ (Kutal, 1972 str. 16)

5 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI – KAREL IV.

Karel IV.¹¹ se narodil jako prvorozený syn českého krále Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny. Patrně se tak stalo v domě U Kamenného zvonu na Staroměstském náměstí. Na počátku vlády Lucemburků v Českém království tento objekt využíval přímo král Jan Lucemburský, protože Pražský hrad byl po požáru v roce 1303 neobyvatelný.¹²

Karel IV. byl jedenáctý český král vládnoucí od roku července roku 1346 až do listopadu 1378. Byl to první český král, který se stal císařem Svaté říše Římské, a byl posledním korunovaným burgundským králem. Stal se tak osobním vládcem všech království Svaté říše římské.¹³ Patřil mezi nejvýznamnější panovníky vrcholného středověku. Byl neobyčejně vzdělaný a inteligentní, plynně hovořil pěti jazyky. Svou moc využil ke zkonsolidování českého státu, který byl od jeho doby znám jako Koruna česká.

Císař byl také autorem nejvýznamnějšího říšského ústavního zákona Zlaté buly¹⁴, který platil až do zániku Svaté říše římské roku 1806. Jako český král proslul Karel především založením univerzity v Praze, která nese jeho jméno, výstavbou Nového Města pražského, stavbou kamenného Karlova mostu přes řeku Vltavu v Praze a hradu Karlštejna i mnoha dalšími počiny.¹⁵

Osobnost Karla IV. v sobě spojovala řadu rolí: byl významným státníkem a diplomatem, vzdělancem, urbanistou, budovatelem, mecenášem, myslitelem, vizionářem i hospodářem. Jeho odkazem a univerzálně platnými morálními hodnotami se můžeme inspirovat i v dnešní době.

„Královskou důstojnost zdobí, když ji poslouchá lid jí podřízený. A stejně tak ji zdobí, když se král stará víc o to, jak se mají lidé, než se má on sám, protože je spjat s lidmi, jako duše je spjata s tělem.”¹⁶

¹¹ Narozen 14. května 1316, Praha - 29. listopadu 1378, Praha. (Wikipedia: Karel IV, 2015)

¹² (Spolek Otec vlasti Karel IV., z. s., 2014)

¹³ (Wikipedia: Karel IV, 2015)

¹⁴ Ta také významně upravovala vztah českého státu k říši a potvrzovala výjimečné a nezávislé postavení v rámci říše. (Wikipedia: Karel IV, 2015)

¹⁵ (Wikipedia: Karel IV, 2015)

¹⁶ (Spolek Otec vlasti Karel IV., z. s., 2014)

6 NOVÉ MĚSTO PRAŽSKÉ

6.1 Předpoklady založení Nového Města

Karel IV. měl mnoho důvodů k tomu, aby z Prahy, hlavního města českého království, vytvořil střed Svaté Říše Římské a činil to už v době, kdy se teprve připravoval na předpokládanou roli císaře, kterým byl pak zvolen v roce 1355. Budování Nového Města, vedle Starého Města pražského, které zahrnovalo i Malou Stranu a Hradčany, bylo tedy pro něj jedním ze způsobů, jak vytvořit předpoklady pro reprezentaci svých politických ambicí. Spolu se svými dvorními rádci jistě pečlivě zvažoval, zda se Praha vůbec hodí k tomuto účelu. V tomto rozhodování byly důležité prostorové možnosti, které se v dané situaci nabízely, kvůli budoucímu předpokládanému navyšování počtu obyvatel. Důležitými okolnostmi tohoto rozhodování byly i historický význam a tradice místa i perspektiva zemědělského zázemí města.

Nové Město mělo mít i výrazný a viditelný politický a symbolický význam, aby posílilo obraz Karla IV. v kontextu dějin, jako zvláště vyvoleného panovníka a přiblížilo Prahu křesťanským ideálním městům – Římu a historickému i nebeskému Jeruzalému. Inspiraci pro urbanistickou koncepci Nového Města Karel IV. určitě hledal v těchto křesťanských městských předobrazech, ale zajisté i ve významných městech své doby, která navštívil – v Avignonu, Paříži nebo Luce.

Založení Nového Města předcházelo tedy dlouhé rozhodování a plánování, protože takováto velkopřehledná koncepce se nemohla obejít bez podrobného rozboru situace, výběru místa a vyměřování v terénu. O záměru založení města se dočteme v listinách vydaných Karlem IV. v roce 1348¹⁷, ale stavební a jiné plány se bohužel nedochovaly. Veškeré historické poznatky tedy vycházejí z rozboru a interpretace Karlových zakládacích listin a nepřímých dobových písemných a obrazových pramenů.¹⁸

¹⁷ Listina o založení Nového Města pražského, in: *Karel IV., Státnické dílo*, BLÁHOVÁ, M., MAŠEK, R. (eds.), Karolinum, 2003

¹⁸ (Štech, Wirth, Vojtíšek, 2002 str. 49)

6.2 Zakládání středověkého města a jeho symbolika

Vytyčení středověkého města, představovalo vytyčení parcel, domovních bloků, náměstí (tržišť) a uliční sítě, rozvrhu sakrálních staveb bylo obvykle stanoveno v zakládací listině zároveň s právy lokátora. Kolem města byly vybudovány hradby, které měly nejen obrannou funkci, ale také symbolickou, protože vymezovaly město vůči okolí, ohraničovaly jeho tvar a stávaly se jeho symbolem, který odkazoval na Nebeský Jeruzalém¹⁹.

Tam, kde nová výstavba navazovala na starší, se obvykle starší dispozice úplně potlačila a překládaly se i trasy komunikací. Jinde, na místě vyspělejší aglomerace, jako například na území dnešního historického jádra Prahy, kde byla už dokonce kamenná zástavba, se respektovaly starší dispozice. Jádrem města bylo náměstí (tržiště). K němu směřovaly hlavní ulice, které mohly mít šířku až 15 metrů. Obvykle ústily v rozích náměstí a vedly k městským branám. Náměstí měla tvar čtvercovým podélný ulicový i trojúhelníkový. Důležité bylo umístění církevních staveb. Farní kostely byly obvykle umístěny na nejvyšším místě, nebo v centru, ve středu náměstí, nebo na okraji. Kláštery, které také mohly řídit výstavbu města, byly situovány u hradeb nebo na předměstích, kde plnily i obrannou funkci.²⁰

Po celý středověk se používaly zásady měřičtví z dob antiky. Při plánování výstavby se ve středověku využívalo stavitelských příruček, které se dochovaly z dob antiky. Souhrnně se nazývají texty *Practica Geometriae*²¹. Tehdejší stavitelé také znali velmi dobře podrobné dílo deset knih o architektuře od Vitruvia²². Vitruvius radí například jak vybrat místo pro nové město, aby bylo zdravé a všeobecně vhodné pro osídlení. Velký důraz klade na orientaci ulic podle proudění větrů. Zajímavé je, že Nové Město v podstatě splňuje všechny jeho požadavky, i co se týče větrů, protože ulice jsou postaveny tak, aby bránily převažujícímu západnímu proudění větrů, s jedinou výjimkou u ulice Ječné, která ale mohla být stavěna záměrně, protože se tudy přiháněl dobytek na trh. Poučky o mě-

¹⁹ „Jeruzalém znamenal v doslovném významu pozemské město, v alegorickém církvev, v topologickém bohabojnou duši a v anagogickém nebeskou vlast.” (Gurevič, 1978, str. 68)

²⁰ (Petráň a kol., 2009 str. 500)

²¹ Například dílo Huga od sv. Viktora

²² Marcus Vitruvius Pollio (1. století př. n. l.) byl římský architekt, inženýr a teoretik. Pracoval jako architekt a inženýr v Římě na vodovodním systému. Aby dosáhl uznání, sepsal na sklonku svého života všechny své znalosti do díla zvaného Deset knih o architektuře. Jedná se o jediné dochované dílo podobného druhu z období Římské kultury. Prakticky je dílo pojato geniálně a tak se dočkalo velkého ocenění staviteli raného středověku. (Wikipedia: Marcus Vitruvius Pollio, 2014)

řičství najdeme i v Bibli. Samotný bůh je zobrazován s kružítkem v ruce, což znázorňuje jeho úlohu při stvoření světa. Díky vyměřování je tedy město symbolicky propojeno se zakládáním světa.²³

Ve středověkém městě se odráží symbolická podoba i uspořádání celého tehdejšího světa v kontextu dějin spásy, tedy vztahu světa časného a zatíženého prvotním hříchem a světa věčného, blaženého. Středověké vnímání tvaru světa bylo značně odlišné od toho dnešního. Až do středověku se těšila největšímu zájmu aristotelská a platónská kosmologie, například díky učení novoplatonistů, oblíbeného vzdělanci ve stejné době, do které spadá i založení Nového Města.

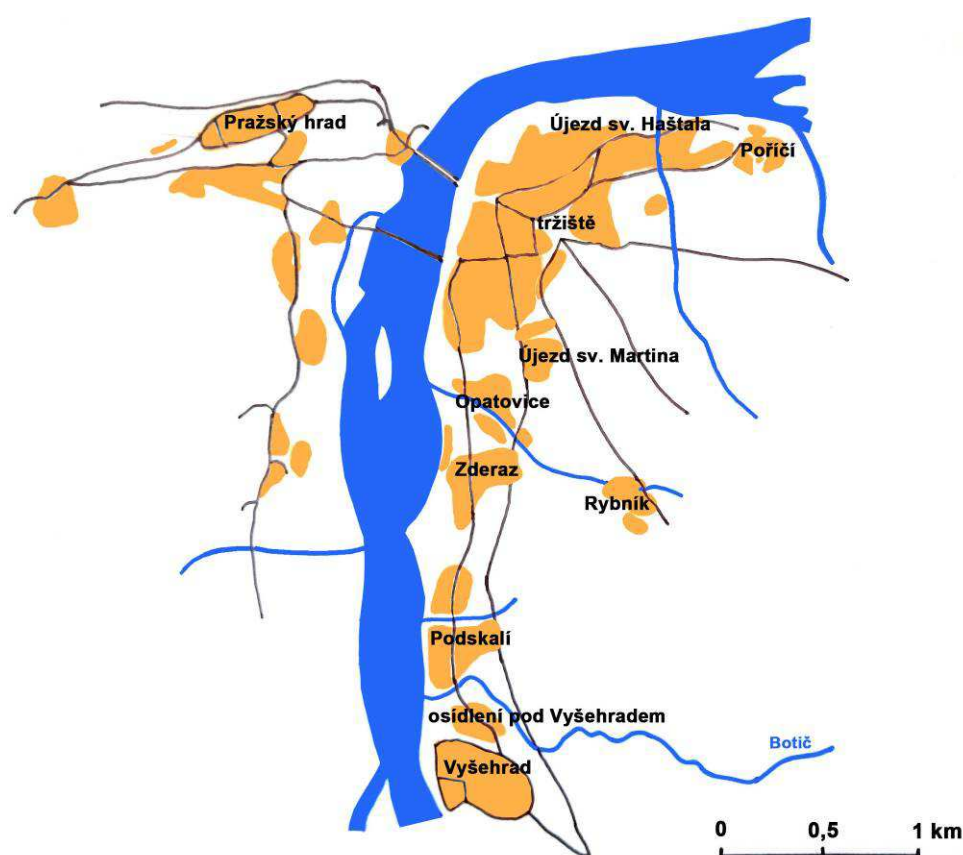

Obr. 2 Bůh architekt

²³ (Lorenc, 1973 str. 60)

6.3 Charakteristika předlokačního osídlení prostoru budoucího Nového města pražského

Před založením Nového města bylo osídleno území na levém břehu Vltavy, ale stavební ani jiné plány se bohužel nedochovaly. První zmínky pocházejí až z doby po dokončení výstavby v roce 1377. Před založením Nového Města bylo osídleno území podél řeky v pásu širokém cca 600 metrů a dlouhém 4 kilometry, táhnoucí se od Vyšehradu až k brodu na Kamení, v podstatě tedy území dnešního Starého Města s několika osadami okolo.

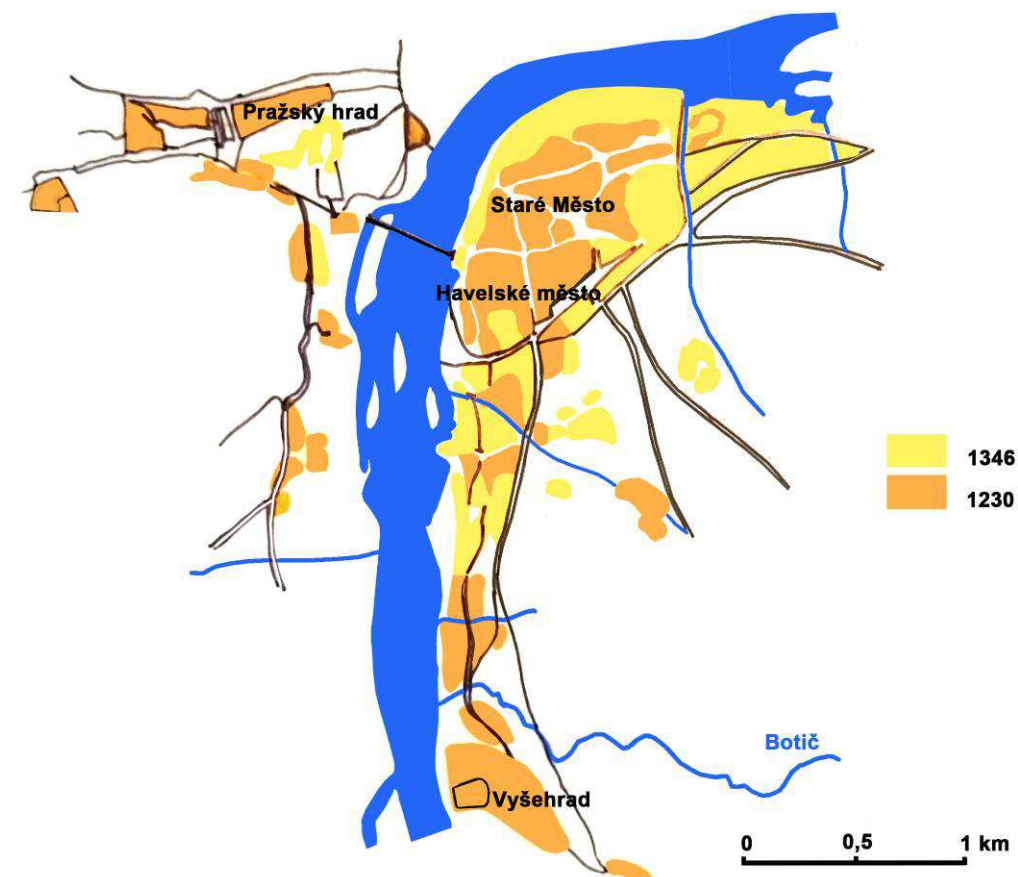

Obr. 3 Osídlení v letech 1100

Nejstarší osídlení je spojeno s terénní vlnou mezi vyšší terasou Karlova náměstí a nižší Maninskou terasou. Přímou v zakládací listině je psáno, že Karel IV. se rozhodl vysadit „s dobrým rozmyslem a

se zdravou radou město nové” a listina dokládá existenci staršího osídlení, popisovaného jako „předměstí, dědiny, pole a role před městem ležící.”²⁴

Za vlády Václava I. bylo vybudováno nové mohutné opevnění, které zanechalo za hradbami poměrně rozsáhlá předměstí, která byla později začleněna do nově budovaného města. Zejména se jedná o starobylé osady Poříčí, u sv. Martina, Opatovice, osídlení na Zderaze a v Podskalí, u sv. Lazara, na Rybníčku, u sv. Jana na Bojišti a v Chudobicích. (Přesné rozložení tzv. předlokačního osídlení, které předcházelo založení města Karlem IV., přibližují výsledky²⁵ archeologických výzkumů.²⁶

Obr. 4 Osídlení v letech 1230 - 1346

²⁴ (Kašpar, 2009 str. 5)

²⁵ V teziích své přednášky shrnuje velmi podrobně dosavadní poznatky Vojtěch Kašpar, uvádí, které nálezy přispěly k dalšímu poznání Nového Města a zejména jaké situace zde panovala před jeho založením.

²⁶ (Kašpar, 2009 str. 10)

6.4 Umístění Nového Města

Pro rozšíření Prahy byly vybrány dvě varianty²⁷. První možností byla výstavba na Dejvické pláni. Zdá se, že toto místo by bylo pro novou výstavbu ideální, protože města se obvykle rozrůstala na planinách kolem starších osídlení, kde byla výstavba nejjednodušší. Historikové bádají o tom, proč Karel IV. volil jinak. Podle Lorence²⁸ bylo důvodem oddělení lokality od ostatních částí města bariérou Letenské pláně a potokem Brusnice. Izolován by také zůstal Vyšehrad, který byl v této době stále významným místem i z hlediska obrany. Zvolena tedy byla druhá varianta, rozšíření za hradby Starého Města. Tato varianta počítala se zapojením rozptýleného osídlení za hradbami a zajišťovala spojení hradu s Vyšehradem, což bylo důležité zejména z vojenského hlediska. Tento prostor byl také možná volen z ideových důvodů, protože rozpoložení nápadně připomíná situaci tehdejšího Říma. Poloha Pražského hradu i Vyšehradu na ostrohu nad řekou poskytuje výborný přehled po celém území.

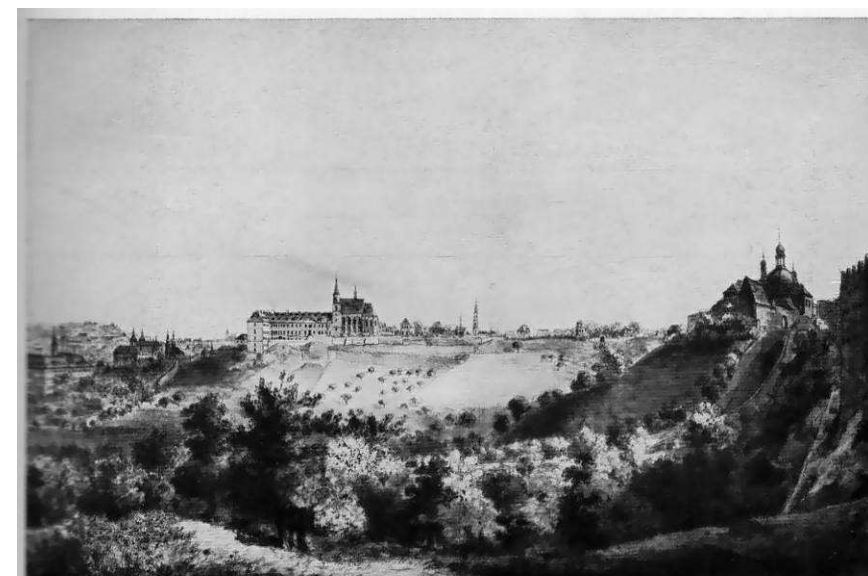
Přírodní podmínky a morfologie místa, ve kterém bylo Nové Město zakládáno, vždy významně ovlivnily jeho půdorys. Praha má velmi členitou terénní strukturu, ale přesto je to prostor pro stavbu města velmi příhodný. Dlouhá historie souvislého osídlení je toho svědkem²⁹. K založení Nového města byly tedy zvoleny mírně se svažující plochy dnešního Karlova náměstí a níže položeného území. Rozkládá se na pravém břehu Vltavy, obklopuje oblast Starého Města a přímo na něj navazuje.³⁰ Prostor Nového Města sahá na jihu k hoře dnešní Pankráce (Psár), která na západě vybíhá ve Vyšehradskou skálu až k Vltavě a na jihu klesá k původně meandrujícímu Botiči. K severozápadu postupně klesající terasa Karlova náměstí je na severovýchodě ukončena výrazným hřebenem křemenců a prostoru dnešního Žižkova s dominantním Vítkovem. Archeologické výzkumy a stará vyobrazení dokládají členitost reliéfu Nového Města s množstvím přírodních skal, roklí a strží.

²⁷ (Lorenc, 1973 str. 17)

²⁸ (Lorenc, 1973 str. 18)

²⁹ První hradiště vzniklo na hradčanském ostrohu už v 9. století.

³⁰ (Lorenc, 1973 str. 19)

Obr. 5 Okolí Karlova a sv. Apolináře, 1825, kolorovaná perokresba

Obr. 6 Nejstarší dochovaný pohled na Prahu, 1493

6.5 Zakládací listiny Nového Města Pražského

Karel IV. vydal zakládací privilegium 8. března 1348. Z listiny je znát, že pro něj měla Praha zvláštní význam a záleželo mu na prosperitě a blahu celého království. Ještě téhož dne vydal další listinu, kterou osvobodil všechny obyvatele nově zakládaného města od veškerých daní a poplatků určených královské komoře na dvanáct let, pokud do osmnácti měsíců postaví domy.

Slavnostní položení zakládacího kamene hradeb Nového Města proběhlo 26. března 1348. Stavební parcely byly řádně vytyčeny v terénu. V krátké době následovaly církevní stavby a okolo 1500 obytných domů. Bylo pamatováno i na zeleň na volných plochách a v okolí vyrostly zahrady, vinnice, a chmelnice. Založením Nového Města vznikl areál, který neměl svou rozlohou a koncepcí v tehdejší střední Evropě obdoby. Svou rozlohou více než dva a půl krát přesahoval rozměry Starého Města. Počet obyvatel všech tří pražských měst se za vlády Karla IV. odhaduje na 40 000 a město se tak řadilo mezi největší města na evropském kontinentě.³¹

6.6 Otázka hlavního stavitele Nového Města

Velké stavby, jako je výstavba města, městských hradeb nebo katedrál, ve středověku obvykle prováděly stavební hutě. Hutě sdružovaly všechny stavební řemeslníky, kteří tak nemuseli být členy žádného cechu, ani usazení jako poddaní v jednom místě.

Karel IV. sebou z Avignonu přivedl stavitele Matyáše z Arrasu, který se stal zakladatelem královské svatovítské huti. Vilém Lorence a po něm i někteří další badatelé se domnívají, že Matyáše Karel IV. pověřil praktickým vyměřením Nového Města, jehož koncept si patrně panovník sám vymyslel. Kromě Matyáše se však projektování Nového Města mohli zúčastnit i další italscí stavitelé, protože tvar a systém hradeb se podobá spíše hradbám města Florencie než Avignonu, ze kterého Matyáš přišel. Je tedy možné, že z Itálie byli povoláni další stavitelé, aby na výstavbu Nového Města dohlíželi.³²

Otázka hlavního architekta Nového Města, i přes všechny dnešní výzkumy, zůstává nadále otevřená, ale o Matyášovi z Arrasu můžeme jistě uvažovat jako o jedné z osobností, která se na výstavě podílela.

³¹ (Bláhová, Mašek, 2003 str. 16, 17)

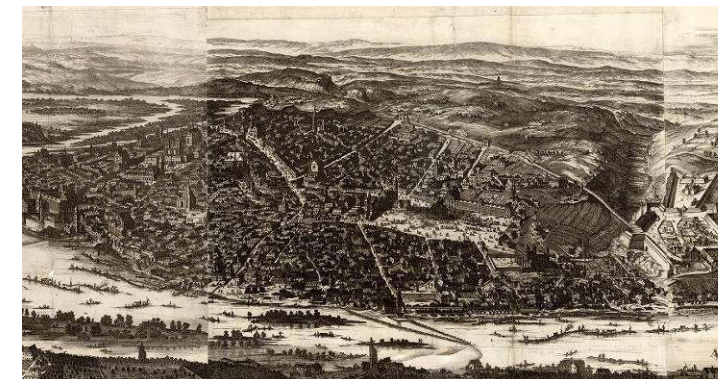
³² (Benešová, str. 82)

7 ZAHRADY A VEŘEJNÉ PROSTORY NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO

7.1 Podoba a vznik veřejných prostranství

Nové Město je ve středověké Praze nejmladší urbanistický útvar. Vzniklo z vůle panovníkovy na veliké ploše, která byla sídelní základnou již od románské doby a kudy vedla od pradávna spojka mezi oběma jádry Prahy, Hradčanami a Vyšehradem. Tento segmentový útvar byl dělen podle toku řeky na dvě části, na Horní a Dolní Nové Město a dělícím tu bylo Václavské náměstí, jako hlavní půdorysná radiála, půlící přibližně celou oblast na dva přirozené celky. Od tohoto předělu, který byl zároveň důležitým tržištěm, kupily se na obě strany nejhonosnější městské bloky až k ústředním trhům Horního a Dolního Města, k trhu Dobytcímú dnešní Karlovo náměstí) a Sennému (dnešní Senovážné náměstí), zde také stály největší farní kostely a kláštery. Čím dále k periferii, tím se však měřítko zmenšovalo, honosné bloky vystřídávaly skupiny malých domů s drobnými kostelíky, až přešly v nezastavěné plochy šlechtických a měšťanských zahrad.³³

Z vyměření Nového Města je patrné jeho základní členění na náměstí, veřejná prostranství a ulice. Vývojové tendence zástavby můžeme shrnout následovně od tržišť a základních komunikačních os, přes vedlejší ulice až po příhradební pásmo.

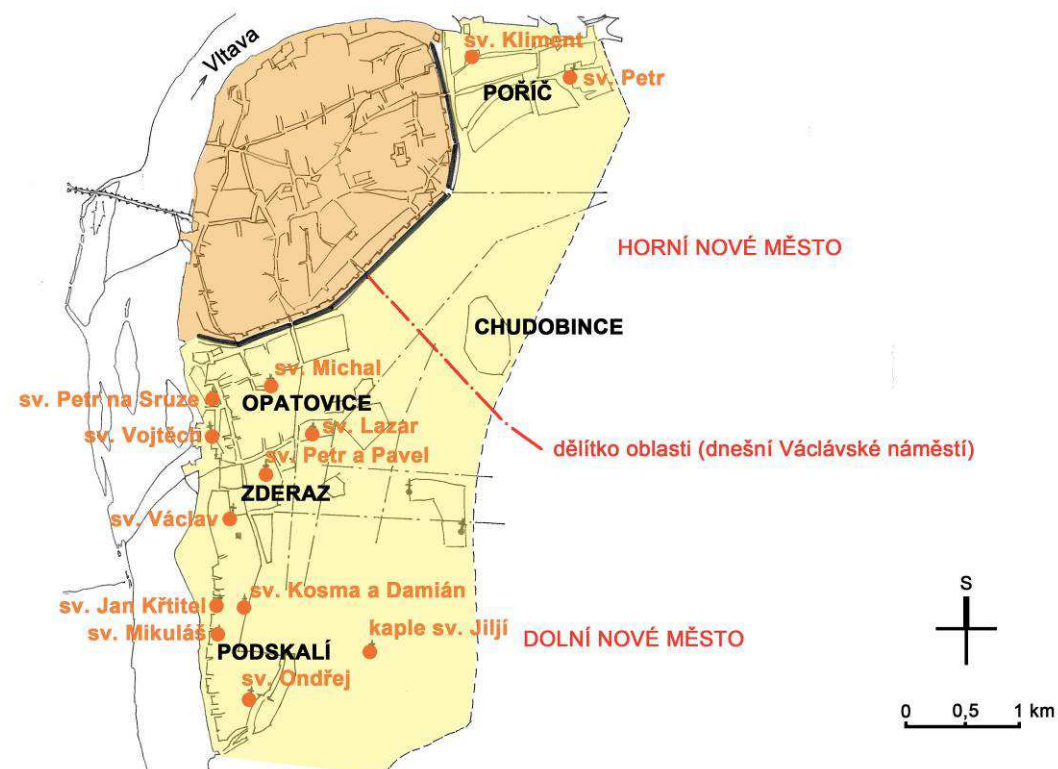

Obr. 7 Nové Město na Ouden-Allenově prospektu Prahy z roku 1675 - 1679

Obr. 8 Dobytcí trh v roce 1810

³³ (Štech, Wirth, Vojtíšek, 2002 str. 49)

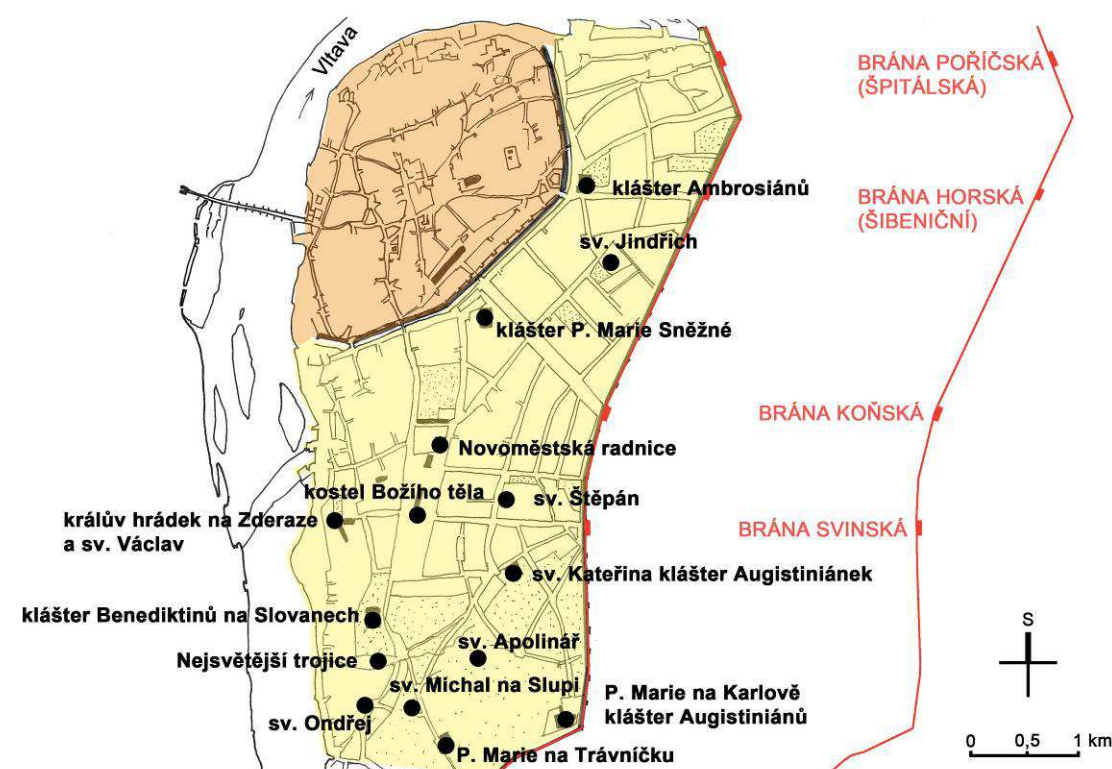
Obr. 9 Nové Město za Karla IV., před rozvojem

Základní kámen k Novému Městu byl položen roku 1348, ale již předešlý rok tu vzniká karmelitský klášter Panny Marie Sněžné a klášter slovanských benediktinů v Emauzích, což naznačuje již uzrálé rozhodnutí o založení města. Vzápětí pak následují další založení, jako například augustiniánský klášter na Karlově (1351), hlavní fary u sv. Štěpána a Jindřicha (1351), klášter sv. Ambrože (1354), klášter augustiniánek u sv. Kateřiny (1355), klášter servitů Na trávníčku (1360) a konečně roku 1362 přenesena kapitola ze Sadské ke kostelu sv. Apolináře na Větrově. Přibližně v tomto časovém rozpětí byla provedena výstavba celého města. Do dvou let bylo zbudováno první ohrazení města od Vyšehradu až k Vltavě u sv. Petra na Poříčí a vytyčeny městské brány Svinská, Žitná, Koňská, Horská a Poříčská.³⁴

Půdorys Nového Města je promyšlená, na terén aplikovaná soustava prostorů a bloků, jejímž základem jsou velká náměstí.³⁵ Ze stanovení jeho geometrické kostry vyplývá, že vychází z brány na Můstku, v níž se protínají osy velkých náměstí, tedy Koňského, Dobytčího a Senného, a z polohy

³⁴ (Štech, Wirth, Vojtíšek, 2002 str. 52)

³⁵ (Štech, Wirth, Vojtíšek, 2002 str. 53)

Obr. 10 Nové Město za Karla IV., po rozvoji

staroměstské hradební zdi a že nové osy města, vyznačené věžemi, branami a kostely jsou od nich kladeny v úsecích do pravého úhlu.³⁶

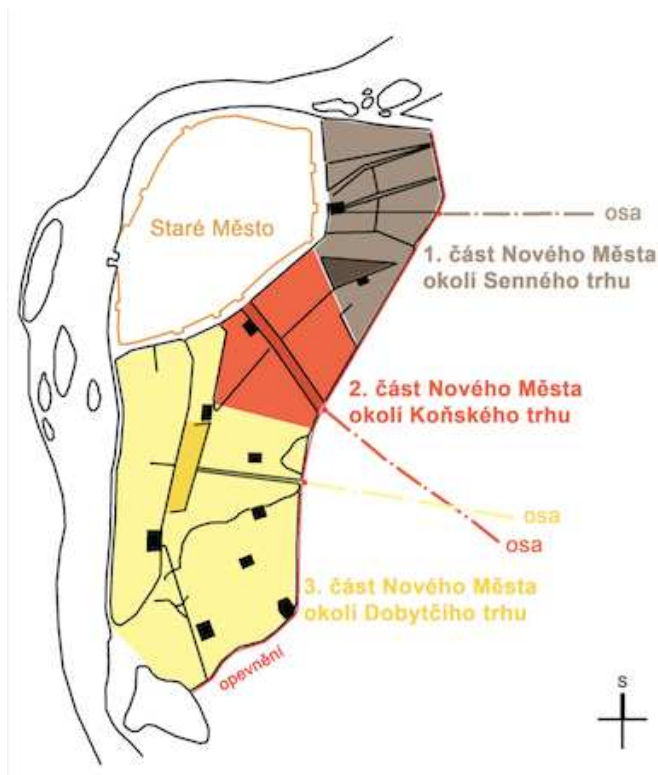
Celé Nové Město pražské se dá rozdělit na tři části, každá se rozkládá kolem jednoho náměstí a má odlišnou strukturu (Obr. 11). Základní osnova města se však podřizuje průběhu dálkových komunikací od jednotlivých staroměstských bran. Způsob výstavby spojuje založení na zeleném drnu³⁷ se starší zástavbou.³⁸

První se rozkládá kolem dnešního Senovážného náměstí, původně Senný trh, které mělo skoro přesně trojúhelníkový půdorys, který dnes není patrný kvůli budově Cukrovarníků. Náměstí má

³⁶ Tento postup byl známý již od dob Pythagora a jedná se o měřičský trojúhelník, který je základem celé koncepce všech výpočtů. Tyto pravidelnosti se opakují na celém území Havelského města. Nové Město na něj svým půdorysem těsně navazuje, rozšiřuje ho a tvoří kompoziční jednotu. Je to zřejmě také z důvodů, že Karel IV. chtěl, aby budoucí města pražská tvořila kompoziční jednotu. (Lorenc, 1973 str. 61)

³⁷ Středověká města mohla vznikat i na zeleném drnu, což znamená na novém místě, na kterém ještě žádné město nebylo a nacházel se zde jen les či louka. (Wikipedia: Středověké město, 2015)

³⁸ (Líbal, Líbal, 2000 str. 81)

Obr. 11 Schéma částí Nového Města

tento tvar patrně kvůli tomu, že se zde sbíhaly staré cesty vedoucí od staroměstské brány Odrané³⁹ směrem na Kutnou Horu. Koncepce v této části je ovlivněna starší zástavbou, zejména za dnešní ulicí Na Poříčí a dále směrem k řece, kde se nacházela stará osada Poříčí a dále na sever byl významný brod do Bubenče, zhruba na místě dnešního Hlávkova mostu. Nacházela se zde i široká trhová ulice⁴⁰, stejnou bychom našli například na Vyšehradě nebo u Karlova náměstí.⁴¹

Tato část měla nejobtížnější podmínky, protože zde bylo nutno reagovat na většinou zastavěné území, jak podél řeky, tak i v prostoru osady Chudobice nedaleko dnešního Senovážného náměstí. Hlavní osou se zde stala Hybernská ulice, jejíž počátek byl

Obr. 12 Senovážné náměstí, Hergetův plán Prahy z roku 1791

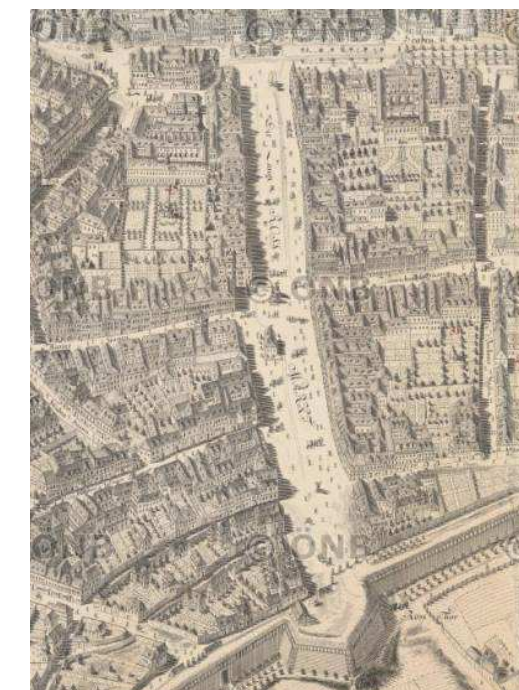
³⁹ Na místě dnešní Prašné brány původně stávala jedna z bran staroměstského opevnění, označována U sv. Ambrože, kterou pak vystřídala brána Horská. Poté, co staroměstské hradby ztratily založením Nového Města svůj význam a přestaly být udržovány, zpusťla Horská brána natolik, že se jí začalo říkat Odraná. (Wikipedie: Prašná brána, 2015)

⁴⁰ Vicus siliginis.

⁴¹ (Lorenc, 1973 str. 64)

zvýrazněn Ambroziánským klášteřem, později přestavěným pro Hyberny.⁴²

Druhou částí Nového Města je oblast kolem dnešního Václavského náměstí, původně koňský trh. Ve skutečnosti se nejedná o náměstí v pravém slova smyslu. Je to 682 metrů dlouhý a 60 metrů široký bulvár. Půdorys této oblasti ovlivnilo nejen napojení na Havelské město, ale také umístění karmelitánského kláštera s kostelem Panny Marie Sněžné založeným rok před začátkem stavby Nového Města. Z projektu kostela byl realizován pouze chór, ale i ten dodnes patří k největším kostelům v Praze a až do zastavění novodobou výstavbou byl dominantou města. Klášter byl původně obklopen zahradou františkánů při kostele Panny Marie Sněžné, která byla založena po roce 1348. Klášter ovlivňoval polohu náměstí i velikosti okolní parcelace, parcely podél náměstí sahaly až ke klášterní zdi a směrem ven se prohlubovaly.

Obr. 13 Koňský trh, Plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769 (perspektivní)

Uprostřed náměstí vznikla nová ulice, nynější Jindřišská a Vodičkova, svírající s podélnými stranami náměstí pravý úhel a spojovaly další dvě novoměstská náměstí, dnešní Senovážné a Karlovo.⁴³ Koňský trh zřejmě tvořil osu celé novoměstské zástavby.

Karlovo náměstí, původně Dobytčí trh, latinsky *Forum magnum*, tvoří centrum třetí části Nového města. Jedná se o původně nejdůležitější náměstí a svými rozměry se řadí k největším náměstím středověkých měst. Zabírá plochu více než 8 hektarů, což jsou rozměry menšího středověkého města. Rozměry dávají tušit záměry Karla IV., který zřejmě zamýšlel využívat náměstí pro náboženské slavnosti a mezinárodní trhy. Důležitost náměstí také dokládá umístění Novoměstské radnice na jeho severovýchodním nároží. Komunikace probíhající náměstím propojovala Staré Město s Vyšehradem, který byl zahrnut do opevnění a zahrnut k Novému Městu.

⁴² (Hrůza, Zajíc, 2002 str. 118)

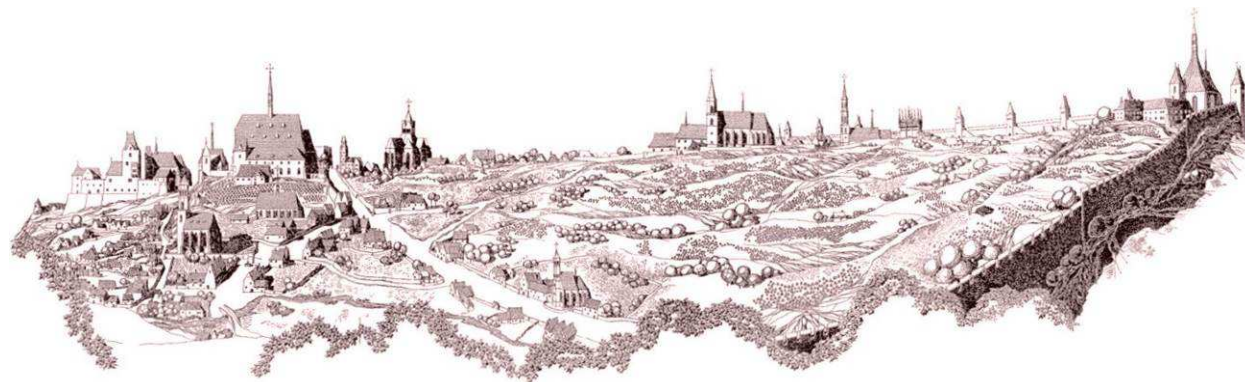
⁴³ (Líbal, Líbal, 2000 str. 81)

Parcely v této části města měly také velmi velkorysé rozměry, řadící se již spíše k renesančním ideálům města. Tyto parcely byly zřejmě původně určeny pro kupecké dvory. I ulice jsou zde neobvykle široké, podobné bychom našli jenom v několika jiných městech, kde obvykle plnily i tržní funkci.⁴⁴

Obr. 14 Horní Nové Město, detail z prospektu E. Sadelera, 1606

Zajímavostí je, že uvnitř města byly v prostoru Albertova ponechány velké nezastavěné rezervní plochy (Obr. 15).

Obr. 15 Pohled do albertovského údolí po založení Nového Města

⁴⁴ (Lorenc, 1973 str. 71)

7.2 Novoměstské zahrady v době Karla IV.

7.2.1 Středověké zahradní umění ve 12 – 14. století – obecný úvod

Kromě maurských zahrad ve Španělsku, dnes v Evropě neexistuje žádná zahrada vytvořená v období středověku.⁴⁵ V období středověkého chaosu, nebyly známy sofistikované koncepce římských zahrad, ani praktické zkušenosti se zahradničením v nich. Znalosti byly získávány pouze z kopií starých klasických rukopisů o zemědělství a zahradnictví. Například Lucius Junius Moderatus Columella⁴⁶ doporučuje vyvýšené záhony, ohraničené rámy z dřevěných prken či pleteného vrbového proutí pro vlhčí regiony a zmiňuje se také o pěstování vybraných druhů rostlin. Všechny důkazy těchto technik však zmizely a to co víme o použití rostlin v Evropě v letech 1000 – 1400, je vázáno pouze na skromné zmínky v písemnostech a vyobrazeních odrážející pouze hypotetické zahrady.⁴⁷

Je však zřejmé, že v období středověku, kdy dochází k rozvoji křesťanství, dostává pojem zahrada zvláštní rozměr díky Bibli, ve které se klíčové události odehrávají právě v zahradě. Bible, která usměrňovala chování tehdejšího člověka, a na jejíž studium se soustředilo veškeré vzdělávání, popisuje zahradu jako biblický ráj, počátek stvoření lidstva a zároveň konec Ježíšovy cesty v zahradě Getsemane.

Ideální zahrada – zahrada ráje byla vždy zobrazována (a to ještě v 17. století) jako místo se stromy kvetoucími i plodícími ovoce zároveň. Zahrada s jemným vánkem, lesními mýtinami, kvetoucími loukami a ptačím zpěvem.⁴⁸

Za první středověké zahrady jsou tedy považovány pozemky vyčleněné z okolního prostředí oplocením nebo ohrazením. Středověk přináší nový názor na estetiku vůbec. „*Příroda a realita života jako základní inspirační zdroj umění řeckého byla nahrazena potřebou dokazování existence du-*

⁴⁵ „Středověk je tradiční označení dějinné epochy mezi koncem starověku a antické civilizace a začátkem novověku, které se poprvé objevilo v období renesance. Středověk je obvykle ohraničen pádem Západořímské říše v roce 476 a objevením Ameriky Kryštofem Kolumbem roku 1492.“ (Wikipédia: Středověk, 2015)

⁴⁶ Žil v letech 4-70 našeho letopočtu, napsal nejvýznamnější spisy o zemědělství. (Wikipedie: Columella, 2014)

⁴⁷ (Hobhouse, P., 1997 str. 70)

⁴⁸ (Hobhouse, P., 1997 str. 79)

Obr. 16 Malá rajská zahrada podle Mistra Rhenishe, 1410

chovní reality”.⁴⁹ Díky této skutečnosti přestává být záměrně komponována a nové uspořádání zahrad je dáno především praktickými hospodářskými hledisky s důrazem na symboliku.⁵⁰

Zakládání zahrad ve středověku bylo motivováno především užitkovými důvody. Tomu odpovídal i sortiment pěstovaných rostlin zahrnujících převážně druhy k obživě a léčení. Zahrady byly buď menší uzavřené prostory umístěné zejména u venkovských stavení či na

prostorově značně omezených pozemcích měšťanské zástavby, nebo tzv. „hradní zahrádka”, jejichž existence byla pro středověk zvláště typická. Ty se rozprostíraly víceméně na náhodných nezastavěných a zpravidla vždy malých plochách mezi budovami a hradbami. Součástí těchto zahrad byly drnové lavičky, kašny, pergoly a jiné prvky přinášející požitky.⁵¹

Větší plochy hospodářsky využívaných zahrad byly pro omezené prostorové možnosti měst umístěny na vnější straně hradebního opevnění. Dalším typem středověkých zahrad byly díky posilující moci církve klášterní zahrady.

Obecně se v popisech historického vývoje zahrad a zahradního umění traduje, že gotické zahrady téměř neexistovaly, protože na ně nebyl uvnitř hradeb prostor. Gotická ikonografie však dokládá, že zahrada měla své místo a řešení i v dané době, protože potřeba pobytu člověka v přírodním prostředí je přirozená, nutná a stará jako lidstvo samo.

7.2.2 Novoměstské klášterní zahrady

Koncepce Nového Města byla vskutku velkorysá. Na stovky let dopředu dokázala uspokojit touhu po prostoru a přepychu, k němuž patří i zahrady. Jako součást klášterů se zahrady podílely na urba-

⁴⁹ (Hřibová, 1992 str. 14)

⁵⁰ (Hřibová, 1992 str. 19)

nistické symbolice ohromného kříže⁵² (Obr. 17) a nadto měly svou vlastní symboliku vnitřní, plynoucí z výkladů bible. S obzvláštní pečlivostí byly pěstěny rajské dvory ohraničené křížovou chodbou a vložené vždy mezi kostel a konventní dům. Další skladbu klášterních zahrad patrně ovlivňoval ideální plán v Sankt Gallen⁵³ z 9. století. Jako domácí ideový vzor se nepochybně uplatňovala klášterní zahrada klarisek a františkánů na Starém městě (zahrada Anežského kláštera)⁵⁴. Zelenými oázami byly v centru středověké Prahy jen drobné hřbitovy kolem kostelů a později až ve 13. století počínaje, také první skutečné zahrady klášterů. S nimi jsou spojeny počátky rozvoje naší kultury.⁵⁵

Uvnitř klášterních zdí byla pouze užitková zahrada, štěpnice a před zraky světa ukrytý rajský dvůr. Rajský dvůr byl uzavřený, centrální prostor čtyřúhelníkové zahrady, kolem něhož byly seskupovány klášterní objekty, má svou analogii již v římském peristylu a zaujímal v kláštřích zvláštní postavení. Rajský dvůr jakož to symbol života v míru, symbol první zahrady – Edenu, který Bůh uzavřel pro člověka, měl sloužit jako ideální vzor církevních zahrad.

Kompozice tohoto prostoru byla zpravidla určena křížením cest, které dělilo plochu na čtyři pole, primárně určené k pěstování květin. V jeho středu bývala studna s pramenem čisté vody nebo alespoň nádrž na vodu. Rajský dvůr býval zřejmě vždy okrasný a převažovaly v něm zejména květiny k výzdobě oltářů. Kvetly v něm pivoňky, orlíčky, kosatce, narcisy, macešky a jiné nešlechtěné rostliny. Jen ojediněle se zde sázely vyšší keře nebo stromky.⁵⁶

⁵¹ (Jellicoe, 2006 str. 139)

⁵² Karel IV. koncipoval Nové Město jako své sídelní místo a hlavní město Svaté říše římské. Poloha významných staveb je určena nebeskou symbolikou a křesťanskou mystikou. Pět novoměstských kostelů založených Karlem IV. tvoří pravidelný kříž. (Mýty a skutečnost: Kříž kostelů v Praze (I.), 2013)

⁵³ Ucelenou představu o úrovni zahradnictví ve středověku, znalosti o tom, jak by měla vypadat klášterní zahrada, jak lépe obdělávat půdu, jak pěstovat stromy, keře a léčivé byliny nebo též různé sazenice a semena se programově šířily zejména z benediktinského kláštera Sankt Gallen, založeného v 7. století v dnešním východním Švýcarsku.

⁵⁴ (Pacálková, -Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 16)

⁵⁵ (Kruml, M.: Pacáková-Hošťálková, B., 1980 str. 186)

⁵⁶ (Bašeová, 1991 str. 11)

Obr. 17 Schéma novoměstských zahrad ve 14. století. Vlevo pak je kříž tvořící pět novoměstských kostelů založených Karlem IV.

Kromě dvou starších klášterů, zahrnutých do Nového Města, totiž křížovníků Božího hrobu s kostelem sv. Petra na Zderaze a malého kláštera celestinů s kaplí sv. Michala Na Slupi, vzniklo při budování Nového Města sedm nových klášterů. Všem věnoval Karel IV. velká území. Kolem konventních domů a kostelů tak mohly být založeny zahrady a vinice, které klášterům poskytovaly užitek i krásu. Nadto měly důležitý význam pro zřetelnou profilaci těchto komplexů v novoměstském

urbanistickém konceptu.⁵⁷ V okolí konventu celestinů u kaple sv. Michala Na Slupi⁵⁸ se nacházelo několik domů, zahrad a vinice patřícím mnichům, které Karel IV. přivedl z Avignonu.

V severní části Nového Města byla založena zahrada karmelitánů u Panny Marie Sněžné Na Písku. Původní zahrada byla založena po roce 1348 v rámci první fáze výstavby Nového Města. Při založení věnoval Karel IV. klášteru rozsáhlé území v němž karmelitáni budovali zahradu vyznačující se charakteristickou náplní středověkých klášterních zahrad. Zahrada se stávala z více charakteristických útvarů či oddílů. V rajském dvoře mezi konventem a kostelem, s motivem vody jako nepostradatelným symbolem života, se na vegetačních polích pěstovaly rostliny k výzdobě oltářů. Severně a západně za kostelem měli karmelitáni rozsáhlý hřbitov. Na plochách blíže konventnímu domu se pěstovalo méně vzrůstné rostlinstvo, především léčivé a aromatické rostliny, květiny a zelenina, dále byl ovocný sad a vyloučena není ani chmelnice. Již ve druhé polovině 14. století však započala plošná redukce zahradního teritoria, která pokračovala za františkánů a vyvrcholila narůstající zastavbou obvodových částí v průběhu 19. století.⁵⁹ Kostel a klášter Panny Marie Sněžné patří k nejvýznamnějším klášterním stavbám založeným na Novém Městě. Další klášterní zahradou byla velká zahrada kláštera benediktnů ambroziánů u sv. Ambrože, která bývala v místech dnešního domu u Hyberníků, v areálu mezi dnešními ulicemi Na Poříčí a Hybernská.⁶⁰

⁵⁷ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 15)

⁵⁸ Kaple sv. Michala byla zmíněna přibližně roku 1330, avšak roku 1420 byla zničena. Její umístění je neznámé, údajně mezi dnešními ulicemi Na Slupi a Botičská.

⁵⁹ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 77)

⁶⁰ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 15)

Obr. 18 Klášter křížovníků Božího hrobu s kostelem sv. Petra na Zderaze. Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 19 Klášterní komplex Panny Marie Sněžné v 18. století. Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 20 Zahrada kláštera benediktnů ambroziánů u sv. Ambrože, Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 21 Kostel sv. Apolináře na Větrníku, Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 22 Zahrady kláštera, augustiniánek u sv. Kateřiny, Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 23 Zahrada kláštera augustiniánů u kostela P. Marie a K. Velikého na Karlově, Hergetův plán Prahy, 1791

V jižní části Nového města vytvořilo pět církevních komplexů, a to kolegium kanovníků u sv. Apolináře spolu s kláštery u sv. Kateřiny, na Karlově, na Trávníčku a na Slovanech, vrcholy ohromného kříže, jehož hlavní břevno vychází ze starobylého Vyšehradu. Na prostorotvorném vyznění kříže měly zahrady a vinice významný podíl, neboť vytvořily podnože budov, které se tyčily do výšky jako místo křížení a vrcholy kříže. Kolegium kanovníků s kostelem sv. Apolináře na Větrníku mělo menší zahradu, která zapadala do rohu budov východně od kostela, vinice pokrývaly svahy kolem celého ostrohu Větrníku.⁶¹

Klášter augustiniánek u kostela sv. Kateřiny přináležel k ideovému a urbanistickému programu zakládání nových klášterů a jeho dokončením v podstatě vyvrcholila výstavba Nového Města. Tak jako ostatní novoměstské kláštery dostal i tento klášter do vínku rozsáhlý areál čtvercového tvaru. Klášterní dům a kostel byly situovány do severního rohu. Zbývající plocha zůstala nezastavěna, což umožnilo založení klášterní zahrady. Rozsah dnešní nemocniční zahrady i rajského dvora je dán středověkým původem a barokními úpravami v 1. polovině 18. století.⁶²

Naopak zahrada kláštera augustiniánů u kostela Panny Marie a Karla Velikého na Karlově se táhla ve tvaru obráceného písmene L od západu k východu a pak od jihu k severu. Na severu přiléhala k budově kláštera ještě další přibližně čtvercová zahradní plocha. Vinice pokrývaly prudké svahy k Botiči.

Dále to pak byla zahrada kláštera servitů s kostelem Panny Marie na Trávníčku, jenž sestávala ze dvou ploch obdélníkového tvaru. A komplex benediktinského kláštera na Slovanech, zvaný Emauzy,

který je pokládán za nejvýznamnější novoměstskou realizaci, vyrostl v letech 1348 – 1372 při podskalském kostele sv. Kosmy a Damiána. Klášterní budovy rozdělily toto území na severní a jižní část. Vedle rajského dvora s jednoznačným situováním v prostoru uzavřeném ze tří stran konventním domem a ze severní strany kostelem, měl klášter zahradu v obou těchto částech. Nevíme, jak přesně vypadala, lze však důvodně předpokládat, že měla typickou obsahovou náplň středověkých klášterních zahrad, která se odvíjela od ideálního plánu kláštera v Sankt Gallen z 9. století.⁶³

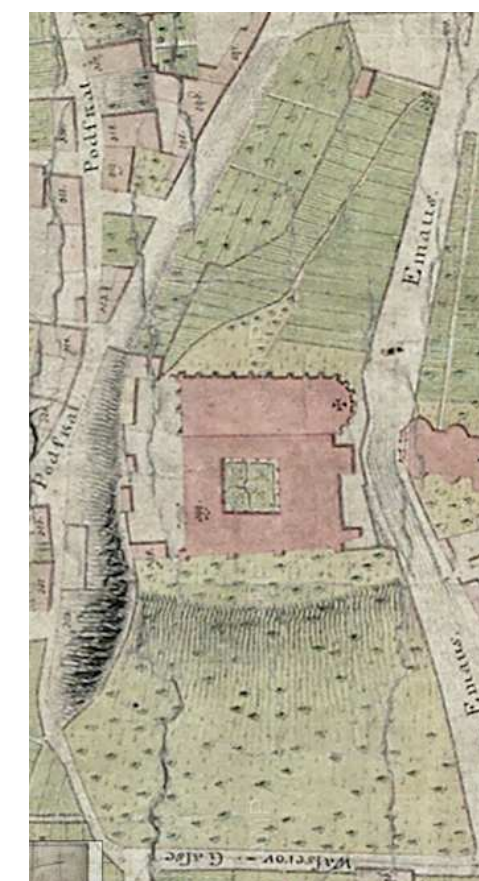
Dalším typem Novoměstských klášterních zahrad založených Karlem IV. byly nepochybně ovocné sady neboli *pomarius*, dále zeleninové zahrady *hortus* či *vegetabilius* a lékárenské zahrady zvané *herbarius*. Jednotlivé druhy rostlin jsou citované ve spisu Karla Velikého – *Capitulare de villis vel curtis imeprii* z počátku 9. století, kde je výčet 73 rostlin zdomácnělých v Evropě a pěstovaných výhradně jako užitkové. Zemědělské a zahradnické práce zajišťovaly zásobování a hospodářskou nezávislost klášterů. Botanické vědomosti, které vycházely ze znalostí přírodovědných děl antiky, navíc byly zárukou lékařské péče o lid v okruhu kláštera.

7.2.3 Měšťanské a lékárnické zahrady

V Novém Městě bylo dost místa i pro jiné druhy zahrad. K nim patřily zahrady farních domů, dvorů, špitálů a svým způsobem i hřbitovy, především však zahrady

Obr. 24 Zahrada kláštera servitů s kostelem P. Marie na Trávníčku, Hergetův plán Prahy, 1791

Obr. 25 Klášter benediktinů u P. Marie na Slovanech (Emauzské opatství), Hergetův plán Prahy, 1791

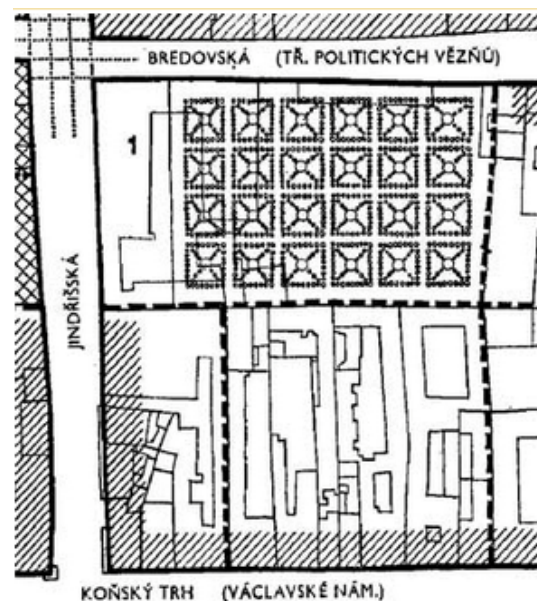
⁶¹ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 15)

⁶² (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000, str. 74, 75)

⁶³ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000, str. 72)

Obr. 26 Měšťanské zahrady okolí ul. Na Příkopě a Nekázanka. Plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769

Obr. 27 Rozsah Andělské zahrady dle V. Lorence

Obr. 28 Pruské státní muzeum v Berlíně. Tato ukázka nám pravděpodobně nejněvněji přiblíží původní způsob řešení a vzhled někdejší Andělské zahrady.

měšťanských domů a zahrady lékárnické. Měšťanské zahrady jsou zaznamenány v různých částech města, jedou z lokalit, kde jich byla celá řada, je prostor mezi dnešním Václavským náměstím a ulicemi Na Příkopě, Nekázanka a Jindřišská.⁶⁴

Mezi dnešní Jindřišskou ulicí a třídou Politických vězňů (v místech dnešní hlavní pošty) bývala lékárnická zahrada Angela z Florencie (Obr. 27) tak zvaná Andělská zahrada *Hortus Angelicus*, která zaujímala plochu přesahující 1 hektar. Šlo o první světskou lékárnickou zahradu v Praze a snad i ve střední Evropě, která byla osvobozena od všech dávek a příspěvků. Tuto zvláštní výsadu udělil Karel IV. Angelovi listinou z roku 1360.

Angelo z Florencie byl osobní lékárník neboli císařský apatykář Karla IV. Těžiště léčení nejrůznějších neduhů v té době spočívalo v léčivých bylinách a Karel IV. tak vytvořil Angelovi ideální podmínky v podobě jejího financování. Oba se ovšem rozmáchli poněkud více a z původního záměru bylinkové zahrádky vznikla rozsáhlá zahrada, která měla již charakter botanické zahrady. Karel IV. přidělil zahradě pozemek o výměře více než 1 ha a zahrada nesla jméno po svém zakladateli. Zahrada se rozkládala uvnitř hradeb Nového Města a zabírala jednu čtvrtinu bloku mezi dnešním Václavským náměstím a ulicí Politických vězňů, dříve ulice Bredovské.⁶⁵ Zahrada byla ohrazená,

jak bylo tehdy zvykem, vysokou zdí a uvnitř rozdělena na menší políčka a záhony. Zahrady tohoto druhu bývaly osázeny aromatickými rostlinami, aby mohly v každou téměř roční dobu působit na návštěvníka hlavně svými vůněmi. Každé rostlině zůstával zachován její osobitý půvab, každá měla svůj záhon, který byl ohrazen nízkým plůtkem. Záhony byly rozděleny loubím s popínavými rostlinami v řadě menších pravidelných políček.⁶⁶

Karel IV. zahradu často navštěvoval a rád v ní pobýval, byla to přírodní oáza v bezpečí hradeb. Po jeho smrti je doložená existence zahrady i za jeho syna, Václava IV. Péči o zahradu převzal Angelův bratr Ludvík z Florencie a v roce 1409 mu bylo rovněž potvrzeno výsada ohledně financování a to s podmínkou, že aby Ludvík pěstoval v zahradě „*libovonné květy a koření pro potěšení královu*“.^{67, 68}

Podle zpráv z roku 1382 vznikla další zahrada tohoto typu, zahrada lékárníka Onofria, v místech dnešní nemocnice Na Slupi a roku 1393 zahrada lékárníka Augustiana u jeho domu na Střeleckém ostrově.⁶⁹

⁶⁴ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000, str.15)

⁶⁵ (Pincová, 2012)

⁶⁶ (Lorenc, 1973 str. 39)

⁶⁷ Zde je zdůrazněna i okrasná funkce zahrady, kterou měli zajišťovat květy jak svou krásou, tak svou vůní.

⁶⁸ (Pincová, 2012)

⁶⁹ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000, str.15)

8 PROMĚNY NOVÉHO MĚSTA Z POHLEDU ZAHRADNÍHO ARCHITEKTA

8.1 Vývoj proslulých Novoměstských zahrad

8.1.1 Vývoj zahradního umění ve středověku

První zahrady se na území budoucího Nového Města zde vyskytovaly již ve středověku. V období raného středověku⁷⁰, před založením Nového Města se jednalo o jakési nezastavěné pozemky vymezené oplocením nebo ohrazením na místech nejstarších osad jako byla osada Poříč, Rybníček, Zderaz, Chudobince či Opatovice.⁷¹ Důvod těchto zahrad byl pouze užitkový a jejich umístění nejspíše vycházelo z dostupnosti vodních zdrojů.⁷²

Později, ve vrcholném středověku za Karlovy doby⁷³ vznikaly významné klášterní dispozice zahrad. V rámci těchto klášterních komplexů byly také plochy vyčleněny pro pěstování užitkových rostlin, mnišské řády však pěstovaly rostliny, jež měly i význam symbolický. Celková úprava některých zahrad se tak posunovala blíže k okrasnému a reprezentativnímu charakteru.⁷⁴ Rajské dvory⁷⁵, jakožto typické součásti novoměstských klášterních budov se dochovaly v původním středověkém vymezení, tak, jak je jejich půdorys ohraničil do dnešní doby. Dále se ve středověkém Novém Městě uplatňovala zeleň uvnitř značně velkých vnitrobloků, v nichž se nalézaly převážně užitkové soukromé zahrady. Kromě těchto měšťanských zahrad se objevovaly i zahrady speciální, zejména lékárnické a farní. Akumulaci Novoměstských zahrad této epochy nám více přibližuje schéma Obr. 29.

Obr. 29 Schéma zahradních ploch

8.1.2 Vývoj zahradního umění v době renesance a baroka

Proměny Nového Města v období renesance a manýrismu se liší od jeho monumentálního zjevu ve středověku. Spolupůsobilo tu několik skutečností. Od samého počátku bylo Nové Město poněkud předimenzováno. V době výbuchu husitských válek nebylo plně osídleno. Jeho církevní architektura dospěla tehdy převážně ke svému vrcholu. Architektonická energie Nového Města se mimořádně vyčerpala již v době lucemburské.⁷⁶ Lze však konstatovat, že téměř po celé 16. století si Nové Město udrželo charakter středověkého města se středověkými zahradami.

⁷⁰ 9. – 11. století (Wikipedie: Raný středověk, 2015)

⁷¹ Pražská raně středověká aglomerace se transformovala v město vrcholně středověkého typu.

⁷² (Kopřivová, 2014)

⁷³ Dobou Karlovou se míní časové vymezení od roku 1348 až do roku 1378. Tato doba je charakteristická vrcholícím gotickým slohem na našem území.

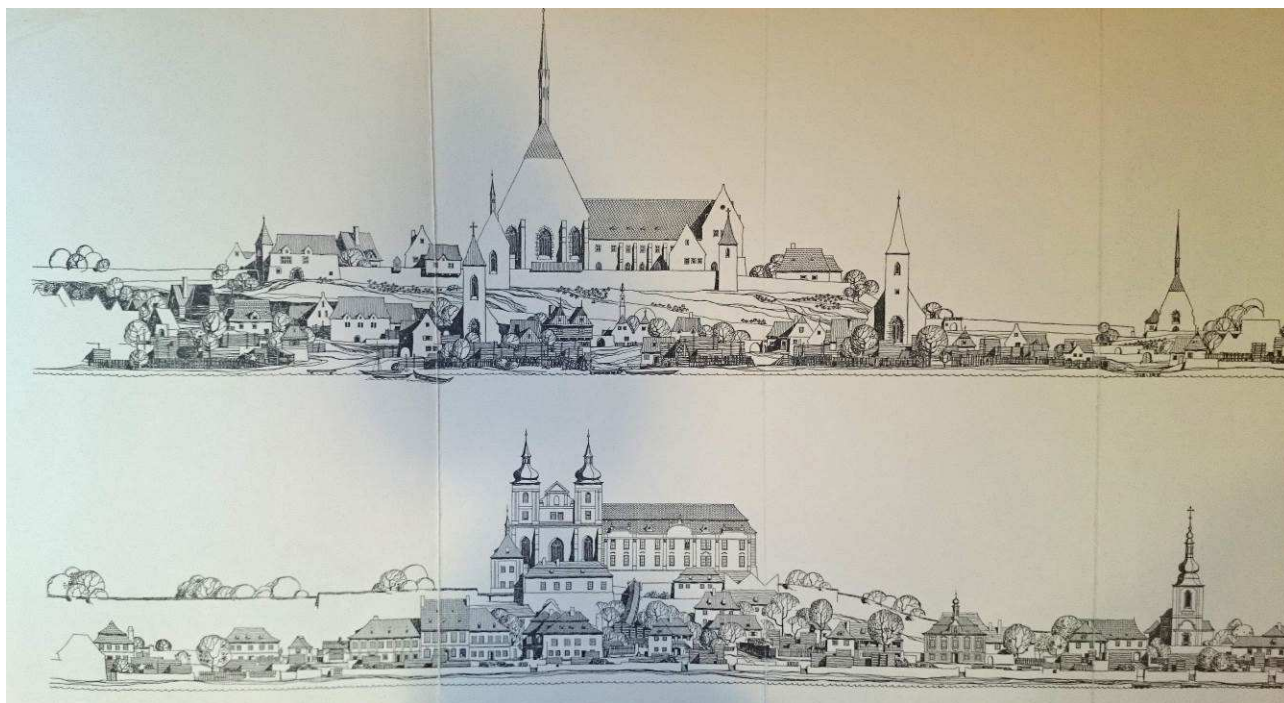
⁷⁴ (Kopřivová, 2014)

⁷⁵ O úpravě samotných dvorů z té doby nemáme žádnou zprávu ani vyobrazení. (Simandlová, 2012)

⁷⁶ (M. C. A. ateliér, Ing. arch. P. Melková, Ing. arch. M. Cikán, Revitalizace území Albertova a Folimany, 2009)

Znatelnější změny přináší až 18. století, které znamená pro zakládání zahrad v celé Praze jedno z nejvýznamnějších období. V nových realizacích se mísí vlivy italského i francouzského zahradního umění. Vzniká mnoho paláců, k nimž patří i palácové zahrady. O slohové čistotě zahrad nelze příliš mluvit. Je zde patrné prolínání směrů s velkou mírou přizpůsobení se českému prostředí.⁷⁷

Barokní tvář začalo Nové Město nabývat až po skončení třicetileté války⁷⁸. Nejprve začaly být barokně přestavovány kostely a současně budovány nové rozsáhlé církevní komplexy. Tato úprava se dotkla i rajských dvorů a to v dvojím ohledu. Narostla hmota budov, které jej obklopují a které ve středověku dosahovaly jen patrové výše a byly zazděny gotické arkády. Změna je ilustrována i dobovým posunem v přístupu k rajskému dvoru, celkovou ztrátou jeho významu. V barokním období se pozornost soustředila na klášterní zahrady proměněné někdy ve skutečně reprezentativní celek.⁷⁹ Příkladem toho je soubor Na Skalce s kostelem sv. Jana Nepomuckého⁸⁰, kde byla zahrada s terasou

Obr. 30 Hmotová souvztažnost návrší na Slovanech s Podskalím. Pokus o rekonstrukci pohledu od řeky k roku 1600 a v následně v baroku.

⁷⁷ (Kopřivová, 2014)

⁷⁸ Třicetiletá válka trvala od roku 1618 do roku 1648 a byla vyvrcholením sporů mezi římskokatolickou církví a stoupenci reformace. (Wikipedie: Třicetiletá válka, 2015)

⁷⁹ (Simandlová, 2012)

⁸⁰ Centrální barokní stavba z let 1730 – 1739 podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera.

budována společně s kostelem a obsahovala ve svém jihovýchodním rohu sala terrenu.⁸¹ Dále klášter řádu voršilek dokončený v roce 1722. Voršilská klášterní zahrada zaujímala včetně zahrádek ve dvorech od založení kláštera až do 30. let 20. století plochu, přibližně 6800 m².⁸² Barokní přeměna se též dotkla Františkánské zahrady, která byla upravena jako pravidelný, ozdobný park, s barokní kaplí uprostřed.

Po skončení třicetileté války mohli jezuité přikročit k výstavbě nové kolejní budovy s chrámem sv. Ignáce. Takto postoupili získané prostory a domy kolem kaple Božího těla na Dobyčím trhu (Karlovo náměstí) a skupili celkem dvacet tři měšťanských domů a zahrad po levém obvodu náměstí za křižovatkou s Ječnou ulicí. Novoměstskou jezuitskou školu⁸³ doprovázela zahrada koleje (Obr. 31) na východní straně od objektu se zchovalými částmi původního barokního architektonického členění. Kostel sv. Ignáce byl spojen se životem koleje a udával ráz celému náměstí⁸⁴ a jeho okolí.⁸⁵

Obr. 31 Zahrada Novoměstské jezuitské školy, Plán Prahy J. D. Hubera, 1769

Do období vrcholného baroka patří zahrada předměstské vily Michnova letohrádku nazývaným též Vila Amerika⁸⁶. Původní zahrada barokní dispozice byla přeměněna po roce 1793 na anglický park podle projektu císařského zahradníka Franze Weppela.⁸⁷

Palácové zahrady i zahrady honosných měšťanských domů byly vyvíjeny jako organická součást sídla, o čemž pravidelně svědčí vzájemné kompoziční svázání budovy a zahrady. Odráží se rovněž

⁸¹ (Katalog kulturních nemovitých památek na území městské části Prahy 2, 2013)

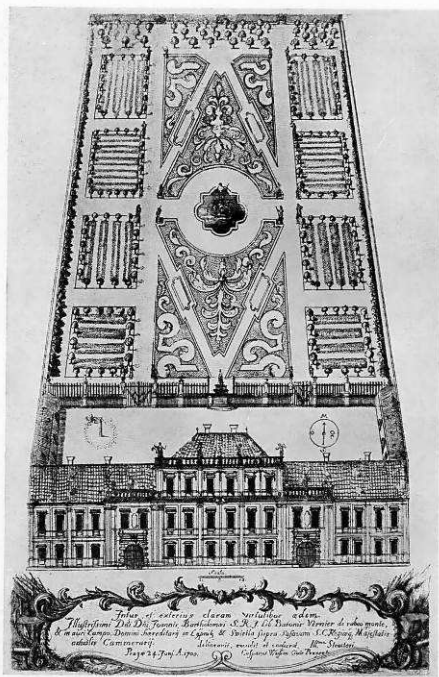
⁸² (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000, str.76)

⁸³ Tato ranně barokní budova byla založena roku 1628 a zrušena zrušena roku 1773. Budova byla postavena na místě třinácti měšťanských zahrad.

⁸⁴ Celé Karlovo náměstí bylo obestavěno měšťanskými domy v barokním hávu, aby doplňovaly siluetu monumentálního kostela. (Hegarová, 2009)

⁸⁵ (Hegarová, 2009)

⁸⁶ Letohrádek si v málo zastavěné viniční oblasti Nového Města nechal na začátku 18. století postavit hrabě Michna z Vacínova. Jako autor této vily je často uváděn Kilián Ignác Dientzenhofer. V zahradě se nachází sochy od sochaře z okruhu Matyáše Bernarda Brauna. (Wikipedie: Michnův letohrádek, 2014)

Obr. 32 Zahrada Vernierovského paláce Na Příkopě, 1700

Obr. 33 Zahrada Piccolominiho paláce na na Hergetově plánu, 1791

v náročnějším členění zahradních průčelí staveb, užití sal terren jako výtvarných i funkčních spojovacích článků mezi obydlím a zahradou i ve vlastním ztvárnění zahrad. Slavnou érou pražských palácových zahrad i měšťanských domů byla doba barokní nepochybně.⁸⁸ Zajímavým odkazem tohoto typu byla zahrada Vernierovského paláce⁸⁹, kde směrem k dnešní Jindřišské ulici byla tehdy zřízena geometrická francouzská zahrada (Obr. 32). Dalšími významnými zahradami zřejmě byly zahrady paláců Neubergovského v Panské ulici, Piccolominiho (Obr. 33) též zvaného jako Palác Sylva-Taroucca Na Příkopě, v Hyberské ulici pak paláce Sweerts-Šporkovský a Losyovský či Schirdingovský palác na Národní třídě. Jejich svědectví nám dokumentují některé historické mapy.

V 18. století také vzniká díky naplavování usazenin na Vltavě ostrov zvaný Barvířka (dnešní Slovanský), skutečným ostrovem se stal až v roce 1784, kdy byl zabezpečen nízkou hrází a mezi divoce rostoucí křoviny bylo zasazeno několik ovocných stromů.

Reformy Josefa II. na konci 18. století se velmi výrazně dotkly Nového Města a to hromadnou likvidací, či rušením nadbytečných klášterů. V některých případech tím utrpěly i zahrady, které buď začaly chátrat, nebo byly zahradní plochy rozparcelovány pro nové využití. Ukázalo se, že řada těchto objektů vyhovuje pro lékařské účely, a tak se některé kláštery měnily v

nemocnice. Zde se hodí uvést klášter Augustiniánek s kostelem sv. Kateřiny⁹⁰, jejíž bývalá klášterní zahrada má středověký původ s barokními úpravami z 1. poloviny 18. století.

V tomto ohledu byly budovány i nové špitály, jakým byl například klášterní soubor Alžbětinek s kostelem Panny Marie Bolestné⁹¹, jejíž původní zahrada na svažitém stoupajícím terénu byla převážně užitkového charakteru a skýtala řadu drobných staveb a plastik.

Staré Město je téměř prosté zeleně, kolem něho byl prstenec Nového města, které již mělo jasnou urbanistickou koncepci, řešenou systémem bloků s obvodovou zástavbou, přičemž prostor uvnitř bloků byl věnován zeleni. Půvab barokního Nového Města tedy spočíval v dostatku zeleně. Kolem se táhly vinice, zahrady a chmelnice.

8.1.3 Vývoj zahradního umění v průběhu 19. století

Ještě na počátku 19. století měla Praha přemíru zelených ploch (Obr. 34). V důsledku průmyslového rozvoje druhé poloviny 19. století se však udály dalekosáhlé změny, které byly způsobeny exploatací ploch ve prospěch zástavby. V roce 1844 byly novými budovami (dnešního Masarykova nádraží) nádraží, zastavěny zahrady na Florenci až po Hyberskou ulici. Jihozápadní oblast Nového Města prošla zásadní změnou v souvislosti s budováním Palackého mostu⁹², při jehož výstavbě vzaly za své staré podskalské domy a jejich zahrady. Přeměnou prošla i Vojtěšská čtvrť, prohlášená za asanační oblast a dále posunem nábrežní zdi do koryta řeky byla podobně jako Podskalí zasažena i Petrská čtvrť.⁹³

Polovina 19. století přinesla zcela novou formu veřejného prostoru – městský park. Stále větší počet obyvatel však vyžadoval kromě zahrad a parků také zahradní úpravy ostatních urbánních prostorů. Jako v mnoha městech na konci 19. století, byly v rámci okrašlovacích snah také v Praze vysazo-

⁸⁷ (Wikipedie: Michnův letohrádek, 2014)

⁸⁸ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 120)

⁸⁹ Dnešní Slovanský dům. Tento palác vznikl spojením dvou středověkých domů. V roce 1695 palác získal Jan Bartoloměj baron Vernier de Rougemont a dokončil barokní přestavbu. Spolu s barokní podobou paláce byla vybudována i reprezentační zahrada.

⁹⁰ Klášter založil Karel IV. roku 1354, zničen 1420, obnoven roku 1441 a trval do roku 1565. Poté byl osazen augustiniány poustevníky z Malé Strany a posléze zničen roku 1784. Trojkřídlá barokní budova pochází z let 1718 – 1730 a byla patrně vystavěná na základech středověké stavby při kostele sv. Kateřiny. (Katalog kulturních nemovitých památek na území městské části Prahy 2, 2013)

⁹¹ Na místě staršího domu pro zestárlé kněze ze 17. století, který zakoupily Alžbětinky roku 1622, byl vybudován řádový dům s nemocnicí a kostelem vysvěceným roku 1722. Rozsáhlý stavební komplex z 18. a 19. století na kterém se podílel Kilián Ignác Dientzenhofer. (Katalog kulturních nemovitých památek na území městské části Prahy 2, 2013)

⁹² V letech 1876 – 1878. (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 25)

⁹³ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 25, 26)

vány stromořadí v ulicích i na nábřeží. Množství zeleně bylo stále více zvyšováno potřebou záměrně upravovat životní prostředí velkoměsta a záměrně tak upravovat jeho hygienické podmínky.⁹⁴

Obr. 34 Schéma novoměstských zahrad počátkem 19. století

Řada historických zahrad postupně měnila své původní poslání.⁹⁵ Vlivem nastupující stylové proměny nesené anglickým krajinářským slohem, který v duchu připodobňování postupně poznamenával většinu starších pravidelných zahrad. Také původně izolované klášterní zahrady se staly součástí systému veřejných prostorů Prahy.⁹⁶ Ilustrujícím příkladem je zahrada kláštera augustiniánek

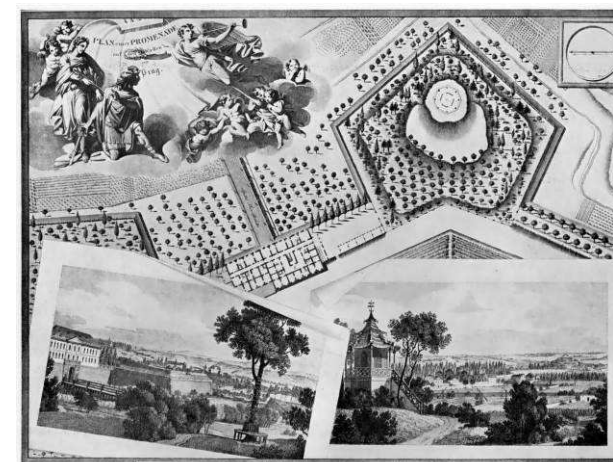
⁹⁴ (Svoboda, 1980)

⁹⁵ (Svoboda, 1980)

⁹⁶ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 32)

s kostelem sv. Kateřiny a areálem psychiatrické kliniky, která byla plošně omezena v polovině 19. století pod vlivem parcelace Nového Města. V té době měla zahrada podobu anglického krajinářského parku s dochovanou cestní sítí a tato podoba přetrvala prakticky dodnes. Romantizující úpravy charakteristické pro údobí historických slohů zaznamenala i zahrada kláštera na Slovanech⁹⁷, jenž prošla v časové shodě s regotizací kláštera v roce 1880.⁹⁸

Novoměstské hradby⁹⁹ a jejich úpravy, měly podobu alejí s vyhlídkovými promenádami a malými parky na baštách.¹⁰⁰ Hlavní vlna veřejných městských parků, totožná s obdobím historických slohů, souvisela s rušením městského opevnění po roce 1873. Takto vzniklo například Komenského náměstí (dnešní náměstí I. P. Pavlova), Hyberské náměstí (dnešní Náměstí Republiky) či Švermovy sady, na jejichž místě byla po zrušení hradeb kavárna s parkem, která byla přeměněná v roce 1898 podle návrhu Karla Skaláka v souvislosti s přestavbou restaurace na objekt pro sbírky Muzea hlavního města Prahy.¹⁰¹

Obr. 35 Plán nové promenady na hradbách Nového Města, 1817

Obr. 36 Promenada na hradbách u Koňské brány, 1830

⁹⁷ Cesty, vedené po úzkých terasových plošinách propojených schodišti doplnily dřeviny v nepravidelných skupinách. Podle porostů, dřevěných altánů, loubí a malé jeskyně z nasucho poskládaných kamenů se usuzuje, že úpravy tohoto typu pokračovaly až do 20. a 30. let 20. století

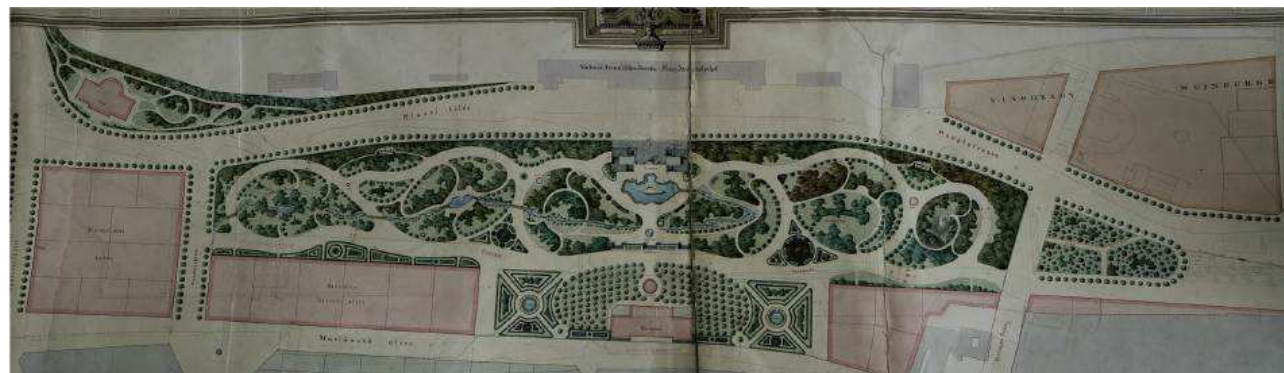
⁹⁸ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 72)

⁹⁹ V letech 1348 – 1350 nechal Karel IV. vybudovat gotické hradby. Hradby vedly od Vyšehradu ke Karlovu a dále ve stopě dnešní Severojižní magistrály. V letech 1653 – 1730 byla Praha přestavěna v barokní pevnost a utorem hradeb na pravém břehu Vltavy se stal Carlo Lurago. Opevnění bylo zesíleno asi 20 baštami, pojmenovaných podle svatých patronů. (Wikipedie: Opevnění Prahy, 2015)

¹⁰⁰ A to přibližně v pásu, jímž dnes probíhá severojižní magistrála v úseku od Muzea hlavního města Prahy až po Karlov

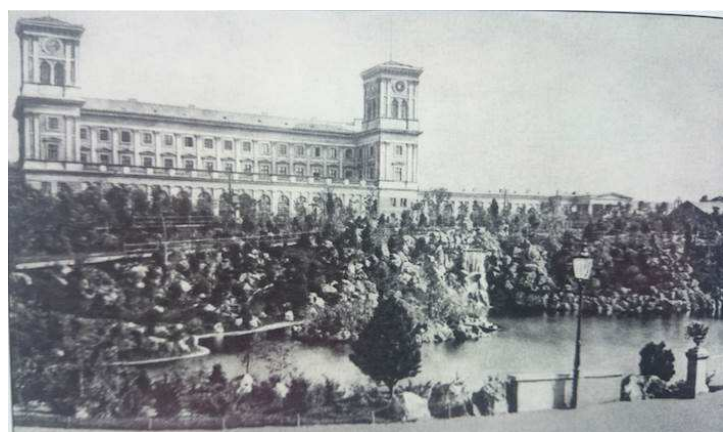
¹⁰¹ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 35)

V úseku přibližně od dnešní Bolzanovy ulice po Václavské náměstí vznikl park v podobě promenádní aleje s vyhlídkami na baštách zbouráním hradeb v roce 1873, čemuž předcházela výstavba železniční dráhy císaře Františka Josefa I. a nádraží. Nahradil jej Velký park, navržený Františkem Malým, později v roce 1913 nazvaný Vrchlického sady. Zánik staršího parku na hradbách byl

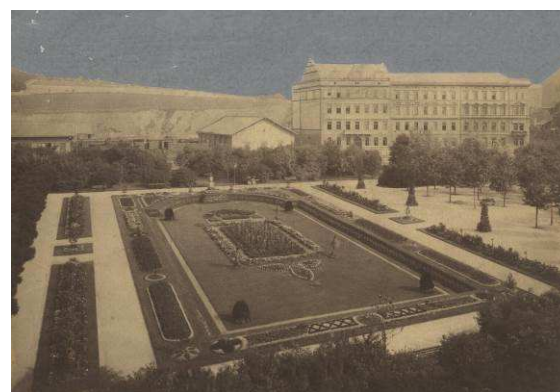

Obr. 37 Původní návrh Karla Skaláka na Velký park v blízkosti nádraží Františka Josefa I., 2. polovina 19. století

kompenzován novou kvalitou.¹⁰² Podíl na rozšíření parku směrem k Václavskému náměstí měl František Thomayer, který se zasloužil o charakteristický květnatý parter, v jehož provedení se uplatnil městský znak. Rovněž v případě Malého parku, později nazvaného Čelakovského sady vstoupil František Thomayer na scénu teprve ve druhém plánu. Malý park byl zakládán v roce 1882 a to též podle návrhu Františka Malého.

Obr. 38 Pohled na ústřední scénérii Velkého parku, později Vrchlického sady, 80. léta 19. století

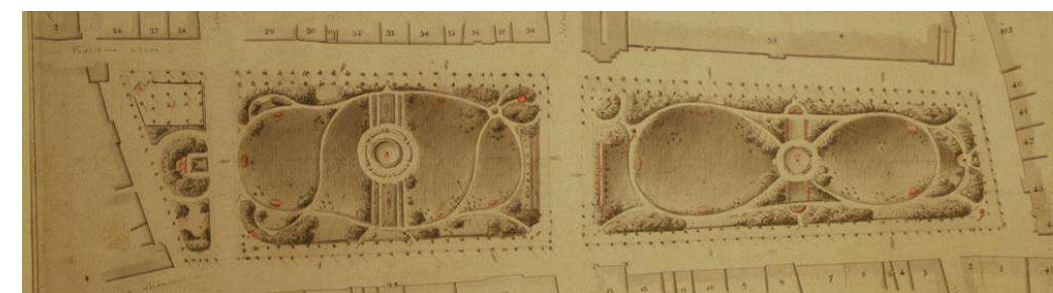
Obr. 39 Zahloubený parter Velkého parku nádraží Františka Josefa I., 80. léta 19. století

¹⁰² Byla zde vytvořena scénérie rybníka s ostrůvkem, vodopádem a sklanatým pozadím, podle návrhu malíře Bedřicha Wachsmanna, sem byly několika párovými spřeženími dopravovány mohutné bulžnickové kameny. (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 45)

Založení parku v místě zbouraných hradeb nad Václavským náměstím stanovil regulační plán spolu s novou dominantou Zemského muzea (dnešní Národní muzeum). Plán přeměny, jehož předností byla celistvost ploch a vegetační kulisa jako clona nedaleké Mezibranské zpracoval roku 1890 již zmíněný František Thomayer.

Jako poslední ze série parků na zbořeném novoměstském opevnění byl podle plánu Karla Skaláka z roku 1902 založen v sousedství klášterního komplexu s kostelem Panny Marie a Karla Velikého na Karlově menší park, známý dnes také pod názvem Karlov. Jeho budování navázalo na zbourání posledního úseku hradebního opevnění od Slepé brány (náměstí I. P. Pavlova) až ke Karlovu.¹⁰³ V éře veřejných městských parků, časově shodné zejména s obdobím exploatace dosud „nezastavěných“ ploch bylo velmi frekventovaným jevem zakládání parků a náměstí.

V případě Dobyččího trhu, největšího pražského náměstí¹⁰⁴ k tomu došlo již v první polovině 19. století. Rozhodnutí zřídit park na ploše celého náměstí padlo roku 1863, kdy z náměstí zmizelo vojenské skladiště. Koncepti stanovil plán Bedřicha Wünschnera. Podstata Wünschnerova plánu spočívala v zarámování parku víceřadým stromořadím a vedením cest, které umožňovalo příčné a úhlopříčné přecházení. Stromové skupiny byly komponovány do velkých ploch. Náměstí zůstalo pod korunami stromů průhledné. Avšak v roce 1884 zpracoval František Thomayer návrh přeměny (Obr. 40). Oproti Wünschnerově pojetí měla Thomayerova koncepce obrácenou logiku, neboť byla zaměřena na vytvoření parkového interiéru s malebnými scénériemi a průhledy a s mimořádně bohatou květinovou výzdobou vložených pravidelných útvarů. Obvodovou uzavřenost parku vícevrstevnou vegetační kulisou podpořila vanovitá modelace terénu.¹⁰⁵

Obr. 40 Plán znovu upravení sadu na Karlově náměstí, František Thomayer, 1884

¹⁰³ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 41)

¹⁰⁴ Přejmenovaného v polovině 19. století na Karlovo náměstí.

¹⁰⁵ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 41, 42)

8.1.4 Změny v průběhu 20. století až po současnost

Předchozí garnitura historismu zanikla a snaha vytvářet novou kvalitu vydržela omezenou dobu snad jen na místě bývalého Velkého parku. I zde platí přísloví, že něco zaniká a něco nového vzniká. Avšak, na území Nového Města mnoho kvalit, které by připomínaly, kvality dřívější nevzniklo. Je pouze pár vzácných příkladů, jakým je kupříkladu Františkánská zahrada (Obr. 42).

Obr. 41 Františkánská zahrada

Od začátku 20. století, tedy v posledních letech existence rakousko-uherské monarchie a v prvních letech mladé Československé republiky se šířily nové umělecké směry. Úvahy o odpovídajícím zahradním stylu vyvolávaly hlavně nové konstruktivistické stylové směry. Příkladem může být terasová zahrada na střeše obchodního centra Mozartea¹⁰⁶ v Jungmannově ulici, kde byly jasně kompenzované prostorové možnosti.¹⁰⁷

Také jedním z nejdůležitějších zásahů nové doby 20. století do organismu Nového Města se stala výstavba univerzitní čtvrti Albertov, navržená v letech 1901 – 1904 pro dosud málo zastavěný prostor mezi Apolinářskou a Horskou ulicí.

V roce 1922 se k Praze¹⁰⁸ připojilo dalších 37 okrajových měst, což byl pro územní plánování významný krok, protože od té doby mohli architekti plánovat město jako celek s jednotným výrazem a propojenou infrastrukturou.

Území Nového Města přes své výrazné architektonické kvality působilo zvláště v 90. letech 20. století na mnoha místech narušeným dojmem. Hlavní příčinou estetických závad byla sešlost plynoucí z dlouhodobého zanedbávání údržby.¹⁰⁹ Nedávné odmítání kulturního projevu 19. století ve-

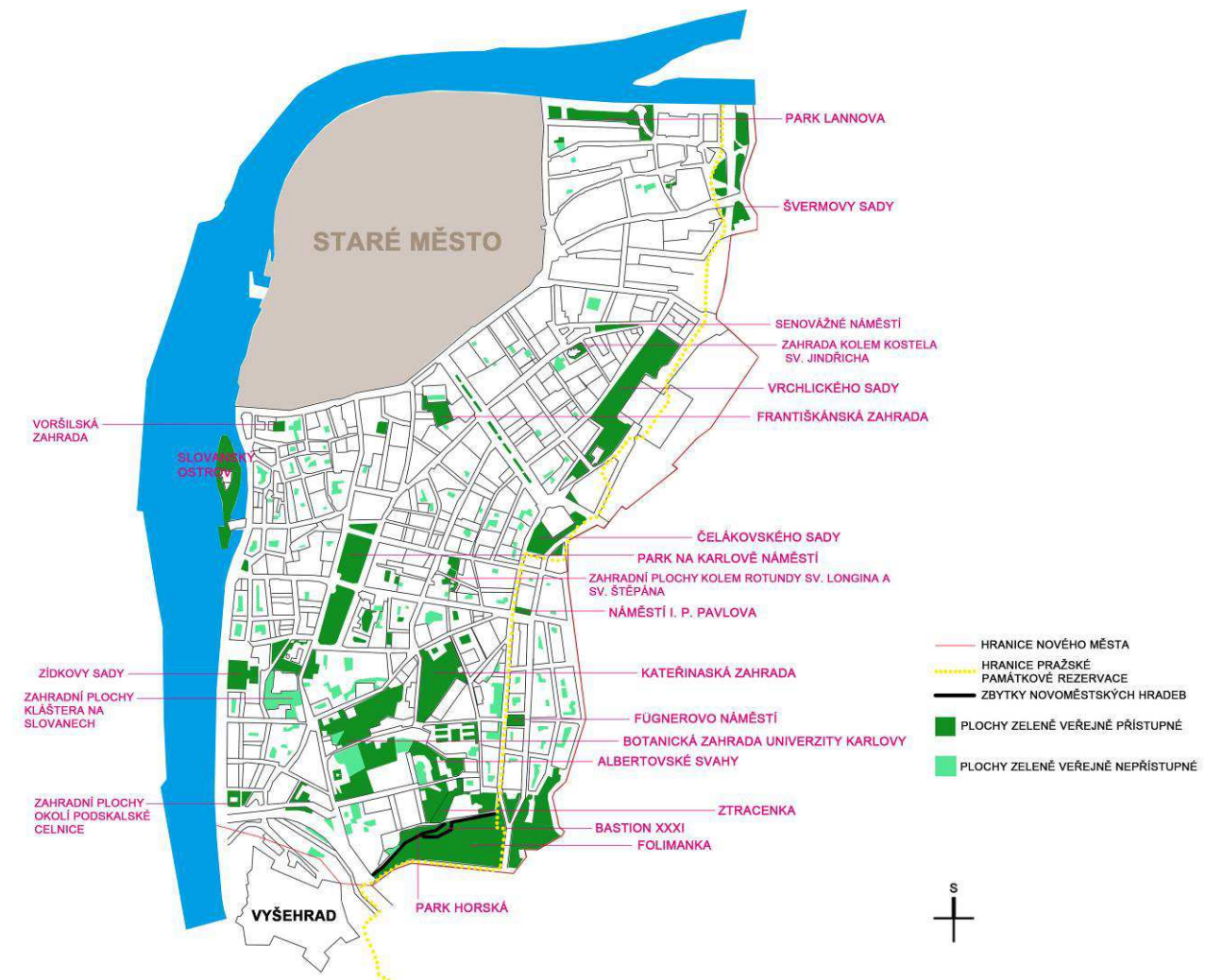
¹⁰⁶ Autorem budovy spolu se zahradou byl architekt Jan Kočera, který nesporně patřil do generace moderny.

¹⁰⁷ (Pacálková-Hošťálková a kolektiv, 2000 str. 43)

¹⁰⁸ Tehdejší Praha byla Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Hradčany, Josefov, Vyšehrad, Holešovice-Bubny a Libeň.

¹⁰⁹ To je i primární příčinou následné devastace. (Sedlák, 1996)

dlo k mnohým devastacím, hlavně na úrovni detailu^{110, 111}. Pro území Prahy 2 byla v roce 2013 zpracovaná Aktualizace programu regenerace městských památkových rezervací a památkových zón, jehož hlavním posláním bylo napomoci k záchraně a rozvoji nejcennějších částí historického města. A v tomto duchu se nese několik úprav týkající se veřejného prostranství. Není smyslem podat v této kapitole vyčerpávající analýzy veškerých změn na území Nového Města, zmiňuji pouze ty, které jsou z pohledu zahradního architekta nejpodstatnější nebo ty, které mají vazbu na původní novoměstské zahrady založené Karlem IV.

Obr. 42 Analýza zeleně - současný obraz

¹¹⁰ Takto si lze také vysvětlit vznik a formu takové stavby jakou byla například severojižní magistrála. V případě stavby Nuselského mostu a s tím spojených asanací se jedná o narušení estetického působení celé malé čtvrti, která ztratila nejen měřítko, ale i „otevřené nebe“. (Sedlák, 1996)

¹¹¹ (Sedlák, 1996)

V kontextu systematické obnovy uličních stromořadí v roce 2013 byla provedena úprava v ulici Viničná. Tato lokalita má velký význam i v systému pěších propojení zelení městské části, neboť z prstence zahrad a parků se můžeme podél Kateřinské zahrady dostat pěšky velmi rychle, jak na Václavské náměstí, tak na Karlovo náměstí a k Vltavě. V rámci systému zeleně bylo dokončeno propojení hradbami mezi Folimankou a Bastionem XXXI U božích muk.¹¹² Pěší propojení parků Folimanka – Bastion XXXI – Ztracenka a Horská¹¹³ je cílem rozsáhlého dlouhodobého záměru revitalizace Albertova. Na Albertovské svahy je v současnosti vypracováván projekt Univerzitou Karlovou, která je má ve svém vlastnictví.

Obr. 43 Park Ztracenka

Obr. 44 Park Folimanka

V současnosti lze na Novém Městě nalézt jen plošné zbytky či torza starších zahrad, z nichž většina parkových ploch je památkově chráněných. Ačkoliv je Nové město volněji urbanizované území s rozvolněnou zástavbou a větší prostupností nabízí se zde pouze několik soliterních parků a parkově upravených ploch. Součástí je i zeleň ve vnitroblocích, jejíž proměnlivé množství vychází z historického založení bloků a kvalita je vyvolána zejména stísněným prostorem s převážným plošným zastíněním. Parky jsou jednak obklopeny zástavbou a vytvářejí chráněný vnitřní zelený prostor (Františkánská zahrada) nebo jsou výrazně atakovány v intenzivní zástavbě dopravou (Čelakovského sady, Švermovy sady, Zítkovy sady, park v okolí Podskalské celnice, Fügnerovo náměstí, či park Lannova). A některé parky či parkově upravená náměstí slouží v podstatě jako komunikační prostor (Vrchlického sady, náměstí I. P. Pavlova). Významnou roli však také přejímá i zeleň

¹¹² (MČ Praha 2, Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ městské části Praha 2, 2013)

¹¹³ Park Horská se v současnosti zpracovává projektová dokumentace a probíhá výstavba Etapy I – propojení s parkem Folimanka. (Štěpánek, MČ Praha 2, 2015)

v kontaktu s řekou, kterou zahrnuje kupříkladu i Slovanský ostrov¹¹⁴. Nedílnou součástí městského parteru tvoří také předzahrádky a stromořadí v travnatých pásích nebo v dlažbě.

Obr. 45 Zítkovy sady

Obr. 46 Čelakovského sady

Významnou proměnou prošel i prostor kolem Karlova náměstí. Celé Karlovo náměstí bylo obestavěno měšťanskými domy v barokním hávu, aby doplňovaly siluetu monumentálního kostela. Na počátku 20. století, v rámci „modernizace“ Nového Města byly všechny domy i se zahradami likvidovány a totéž se týkalo i přilehlých ulic. Samotná problematika Karlova náměstí je poměrně složitá, neboť na zhoršené podobě parku se výrazněji podílí extrémně narůstající automobilová doprava s jejími nepříznivými dopady. V roce 1998 byla zahájena celková obnova podle návrhu Ing. arch. M. Dandové a J. Kosnara, proběhla však pouze první etapa – část před Novoměstskou radnicí, další postup byl z důvodu masivního odporu veřejnosti zastaven. V roce 2008 vyhlásila městská část Praha 2 veřejnou ideovou urbanistickou soutěž o návrh úprav Karlova náměstí, na kterou zareagovalo 22 soutěžních návrhů. Výsledkem bylo, že první cena nebyla udělena pouze druhé a třetí místo. Situace se však dále zkomplikovala z důvodu většinové nespokojenosti veřejnosti a realizace byla opět pozastavena. V roce 2013 vypracovala Kancelář Veřejného prostoru studii základních úprav a dle ní nyní probíhá první etapa realizace.

Obr. 47 Karlovo náměstí s vodním prvkem

¹¹⁴ Ve 30. letech 20. století byla přistavěna zahradní restaurace, hudební pavilón a ostrov byl sadově upraven.

9 MOŽNOSTI ÚPRAV VEŘEJNÝCH PROSTORŮ ZAHRADNĚ ARCHITEKTONICKÝMI PROSTŘEDKY DNES

9.1 Základní druhy veřejných prostorů dnes

9.1.1 Ulice

Ulice je lineárním prvkem základní osnova veřejných prostranství. Role ulice ve městě nemá být redukována pouze na dopravní funkci, podstatná je také její role v prostorové i společenské struktuře města a její obytná kvalita. Do města patří ulice, nikoliv silnice. Ulicí lze komfortně jít, zastavit se, pobývat. Silnicí lze komfortně pouze projíždět.

Obr. 48 Uliční prostor, Apolinářská ulice

Obr. 49 Jedním z jevů na Novém Městě jsou místa funkcionalistických činžáků, kde stavební čára odstupuje od uliční. Vzniká tak příležitost k obohacení ulice o drobné prostranství. Příklad ze Soukenické ulice

Obr. 50 Plácek v místě křížení ulic Na Rybníčku a Štěpánská jako příjemné prostranství s posezením

Možný charakter a využití ulice jsou determinovány prostorovým rámcem, zejména šířkou ulice a jejím zapojením do struktury města. Obecně neplatí, že více prostoru vždy znamená lepší prostranství. Podstatné je zachování lidského měřítka. Na kvalitě prostoru ulice se významně podílí kvalita podoby architektonického detailu a využití parteru přilehlých objektů. Podmínkou živé a bezpečné městské ulice je komunikativnost parterů objektů s prostorem ulice.¹¹⁵

9.1.2 Náměstí

Půdorys Nového Města je promyšlená na terén aplikovaná soustava prostorů a bloků, jejímž základem jsou veliká náměstí. Jeho jádrem bylo a stále jsou náměstí, k němuž směřují hlavní ulice.

Náměstí je místem identifikace a permanentního potvrzování společenství, místem reprezentace národa, města, lokality, komunity, místem setkávání, salonem města.¹¹⁶ S tímto evidentně Karel IV. počítal při zakládání Nového Města, neboť celkový koncept podob třech hlavních náměstí se odvíjel od jeho úlohy ve struktuře a životě města, což prakticky funguje do dnes.

Náměstí je jedním ze základních kompozičních prvků města. Je uzlovým bodem osnova veřejných prostranství a na ní založené struktuře města. Tradiční náměstí historického a kompaktního města vymezené po obvodě hmotou domů zpravidla patří k nejkvalitnějším veřejným prostranstvím. A pro jeho živost je důležitý přímý kontakt s parterem přilehlých budov.¹¹⁷

Obr. 51 Václavské náměstí

Obr. 52 Karlovo náměstí

Obr. 53 Senovážné náměstí

¹¹⁵ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 33, 34)

¹¹⁶ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 36)

¹¹⁷ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 36)

9.1.3 Park

Obr. 54 Zahrada kostele sv. Štěpána

Obr. 55 Park Ztracenka

Obr. 56 Park Lannova

Obr. 57 Náplavka Rašínova nábřeží

Z hlediska života ve městě, plní parky roli pobytového prostoru, zelené oázy k odpočinku a načerpání duševních i fyzických sil. Volná parková prostranství, ať už travnatá či zpevněná, každé trochu jiným způsobem zastupují „zelené náměstí“ – umožňují zastavení, spočinutí, ale i děj, náboj, zbystření při vnímání akcentu například v podobě vodního prvku, nebo uměleckého díla.¹¹⁸

Ve větších parcích na Novém Městě, kde to prostorové podmínky dovolují, se objevují sportoviště, dětská hřiště, restaurace, kavárny a podobně. Důležitá je dostupnost parku a jeho integrace v rámci systému zeleně města. V menší míře se pak parky uplatní i jako drobné parkové plochy, kompoziční prvky urbánní struktury (vnitrobloky, prostranství soliterních budov a parková náměstí).

9.1.4 Nábřeží

Břehy Vltavy v Praze mění svůj charakter v souvislosti s prostředím, kterým procházejí. Veřejná prostranství v prostoru řeky tvoří nábřeží, náplavky a přírodní břehy. Na území Nového Města se z větší části jedná o kamenné městské nábřeží s náplavkami. Veřejný prostor řeky má zejména pobytový a reprezentační charakter a ten je dán koncentrací významných objektů a pak je také místem nejvýznamnějších vedut města, jak levobřežní, tak i pravobřežní panoramata tvoří základ obrazu města.¹¹⁹

Vltavské nábřeží na Novém Městě se skládá z Rašínova nábřeží a po většině jeho délky je samotná nábřežní komunikace doplněna náplavkou, po které vede i cyklistická trasa a některá místa slouží též jako přístaviště. Toto nábřeží je dopravní tepnou s provozem tramvají a prostranství nábřeží i náplavky slouží jako vycházková promenáda. Masarykovo nábřeží je dalším úsekem, a ačkoliv tento úsek nabízí pěkné výhledy na město přes hustý provoz aut, tramvají a stísněných prostor činí tento úsek méně příjemným. Posledním novoměstským nábřežím je nábřeží Ludvíka Svobody, je to poměrně krátký úsek frekventované komunikace vedoucí zpod Štefánikova mostu k Těšnovskému tunelu severně od bývalé osady Poříčí. I jeho součástí je cyklistická stezka a promenádní chodník.

Obr. 58 Promenáda na Masarykově nábřeží, vlevo Žofín a v pozadí Národní divadlo

Obr. 59 Slovanský ostrov spolu s Šitkovskou vodárenskou věží a budovou Mánesu

9.1.5 Veřejně přístupné vnitrobloky

Vnitroblok je rubem uličního prostoru. Je zpravidla klidným prostranstvím se specifickou intimní atmosférou, nabízí neotřelý pohled na město, neboť budovy se do něj obrací svou „zadní“ fasádou. Má-li vnitroblok fungovat jako veřejné prostranství, musí být veřejně přístupný z uličního prostoru. Vnitrobloky obecně jsou pro město důležité i z hlediska přítomnosti vegetace a jejího klimatického přínosu.¹²⁰

V prostoru Nového Města bohužel stále více ubývá veřejně přístupných vnitrobloků, nebo jsou přístupné, ale postrádají vegetaci. Obvyklým jevem však je zpřístupnění části vnitrobloku a to umístěním služeb a provozoven v nádvořích budovách. Dochází tak k rozšíření komerčního potenciálu parteru dovnitř uzavřené struktury bloku.

¹¹⁸ (Poláčková, 2011)

¹¹⁹ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 37)

¹²⁰ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 46)

Lze je tedy chápat jako možnou rezervu nebo příležitost pro vytvoření veřejných zahrad, jejichž výhodou může být mimo jiné i dobrá sociální kontrola. Mohou plnit roli oddechového prostranství pro obyvatele bloku okolí, pro hru dětí a podobně.¹²¹

Obr. 60 Degradovaný stav prostoru vnitrobloku v Jindřišské ulici

Obr. 61 Zahrada uvnitř vnitrobloku, Ječná ulice

9.1.6 Střešní zahrady

Obr. 62 Hotel Mosaic House - střešní zahrada

Plochy střech jako veřejné prostory stále skýtají ve svém využití rezervy, ačkoliv plochých střech by se našly na Novém Městě velké rozlohy, navíc umístěné v atraktivních oblastech, nelze říci, že by tento potenciál byl využitý. Realizace střešní zahrady znamenají i zatraktivnění výhledu z okolních budov, což může být důležitým ekonomickým faktorem při zhodnocení okolních pozemků. Střešní zahrada pak návštěvníkům zprostředkuje atraktivní nadhled nad okolní městskou zástavbou.

Jedním z příkladů může být realizace z roku 2011

kdy na nároží ulic Dlouhá a Benediktská byl postaven dům s malometrážními byty, na jehož střeše byla zrealizována zahrada, či výsadby na střeše hotelu Mosaic House v blízkosti Karlova náměstí z roku 2013.

¹²¹ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 46)

9.2 Prostředky zahradně architektonické tvorby a jejich užití na příkladu revitalizovaného Bastionu XXXI - U Božích muk

Při snaze o naplnění „*místa významem*“, o jeho vytvoření či dotváření, máme k dispozici základní prostředky zahradně architektonické tvorby, omezené kromě funkčních a technických požadavků pouze schopnostmi tvůrce. O to větší je však zodpovědnost nejen těch, kteří úpravy veřejného prostoru navrhnou, ale především těch, kteří o jejich realizaci rozhodují. Jde samozřejmě jednak o to, aby navržená úprava co nejlépe plnila všechny funkční nároky prostoru, ale také o „*výchovu*“ veřejnosti, o zprostředkování hodnotného estetického zážitku.¹²²

Obr. 63 Revitalizace Bastionu U Božích muk, návrh situace, M. C. A. atelier

V případě revitalizovaného Bastionu U Božích muk se jedná o přímý kontakt s památkovou autenticitou místa, která je zde zdůrazněna. Je to výjimečné místo s charakterem fortifikační architektury. Cílem navržených úprav je zachovat a podtrhnout

pevnostní charakter a jsou užity takové výrazové prostředky, které tomuto charakteru odpovídají a navazují na něj. Návrh¹²³ je podřízen logice odpovídající baroknímu inženýrskému a fortifikačnímu dílu. Jednoduché plné masivní konstrukce, velkoryse nečleněné plochy a objemy průběžné linie s použitím tradičních materiálů. Součástí návrhu je zapojení bastionu do systému zeleně a propojení s okolními oblastmi.

9.2.1 Reliéf a dlažba

Terénní konfigurace je jednou ze základních přírodních substancí každého místa, silně spjatá s jeho identitou. To platí také ve veřejném městském prostoru, kde se reliéf významně podílí na jeho vní-

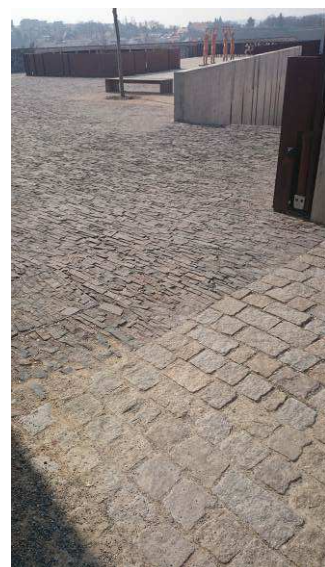
¹²² (Poláčková, 2011)

¹²³ M. C. A. atelier, s. r. o., Ing. arch. P. Melková, Ing. arch. M. Cikán

mání fyzickém i psychickém.¹²⁴ Členitost terénu umožňuje vytváření dominant městské scény, vnáší do ní výškovou gradaci a plasticitu, což bezesporu platí v případě parku vzniklého na bastionu Novoměstských hradeb. Jednou z hlavních kvalit pobytu na ploše bastionu jsou jedinečné panoramatické pohledy na Nuselské údolí, Vyšehrad a na Malou Stranu.

Obr. 64 Pohled z Bastionu XXXI na Vyšehrad

Obr. 65 Ztvárnění kamenné dlažby z porfyru

Způsob pojednání povrchu veřejného prostoru je jedním z mocných prostředků, který spoluvytváří jeho obraz. Zdejší použité materiály a prvky jsou čerpané z těch nejelementárnějších, nejbližších samotné podstatě díla a tuto podstatu vyjadřující (Obr. 65).

9.2.2 Vegetace

Vegetace – stromy, keře, popínavé a pokravné rostliny, trávničky a květiny jsou onou zelení, kterou jako cennou přírodu

vnímá každý průměrný uživatel městského prostoru. Požadavek na více zeleně pravděpodobně každý takový uživatel uvede jako jeden z hlavních nároků na jeho kvalitu. Mylná je však v tomto případě představa kvantity, přičemž hlavní by měl být především ukazatel kvality. A to jak kvality návrhu, tedy funkčního využití potenciálu, které rozličné formy vegetace pro každé konkrétní místo představují, tak kvality péče o založené vegetační prvky.¹²⁵

Obr. 66 Užití mobilní zeleně

Obr. 67 Rabata podél zdi s břečťanem

Obr. 68 Užití alejových stromů - Tilia flavescens 'Glenleven', jež nezastiňují výhled a zároveň přinášejí možnost sezení ve stínu

9.2.3 Mobiliář

Mobiliář je nábytkem „obývacího pokoje“ města. Jeho základní rolí je vytvářet objektové zázemí pro plnohodnotné užívání veřejných prostranství.¹²⁶ Při volbě mobiliáře byl zde zásadním vodítkem především charakter daného prostranství, a protože se jedná o lokalitu specifického charakteru, bylo vhodné navrhnout individuální mobiliář. Návrh specifického mobiliáře je podřízenou součástí celkového architektonického řešení.

Vybavení parteru mobiliářem tvoří svojí členitostí a různorodostí samotné konstrukce a prvky bastionu. Lavičky jsou navrženy jednoduchého kompaktního tvaru, odpovídající stylu fortifikační architektury. Odpadkové koše jsou v jednotném designu s lavičkami.

Obr. 69 Designová příbuznost materiálu tvořená z cortenu, zleva odpadkový koš, lavička, ukazatel

¹²⁴ (Poláčková, 2011)

¹²⁵ (Poláčková, 2011)

¹²⁶ (Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy, 2014, str. 207)

9.2.4 Výtvarná díla

„Výtvarné dílo není doplněk, zkrášlení nebo detail zahradní kompozice. Je nosnou, plnohodnotnou součástí zahradního prostoru, zrcadlem doby, jejím estetickým kánonem, nositelem idejí a filozofie společnosti, znakem jejího duchovního bohatství. Jeho malá četnost v současné zahradě, či úplná absence, je znakem chudoby a nezdravých tendencí, směřujících ke konzumní společnosti.“¹²⁷

Upravená plocha bastionu umožňuje výstavu uměleckých děl v krajině a momentálně slouží jako galerie pod širým nebem. Záměr předpokládá i příležitostné pořádání kulturních akcí. Interiér kavárny je navržen jako jeden velký volný prostor, umožňující libovolnou sestavu sezení, možnost vytvoření plochy jeviště a plochy hlediště.

Obr. 70 Zdeněk Manina z cyklu Obyčejné vztahy

9.2.5 Drobné stavby

Drobné stavby umožňují v městském prostoru naplnění funkcí, jako je například zastínění nebo zastřešení a podobně. Na ploše bastionu jsou drobné stavby limitovány do „objektů k usnadnění pohybu a přístupu“.

9.2.6 Světlo a čas

Dvě proměnlivé veličiny, mající specifický vliv na vnímání venkovních prostorů. Světlo: přirozené, které se mění, ať už chceme nebo ne, i umělé, které umíme ovládnout. Proměňuje atmosféru, nála-

¹²⁷ (Damec, 2001 str. 207)

du, přispívá k mnoho vrstevnatosti zahradně architektonického díla. Často aniž by si toho byl návštěvník přímo vědom, působí světlo na jeho náladu a tím i na jeho kladné či záporné přijímání světa. Přirozené světlo jakým může být například večerní soumrak a noční tma pak umožňuje vytvářet scénické efekty pomocí umělých světelných zdrojů.¹²⁸ I zde tvůrci pracovali se světlem, aby vytvořily jemně nasvícenou intimní atmosféru či byla zdůrazněna monumentální scénérie na pozadí.

Obr. 71 Rampa se zídkou

Obr. 72 Schodiště vedoucí z parku Folimanka na bastion

Na rozdíl od světla, které může být tvůrcem cíleně usměrněno, čas zastavit nelze. Je však třeba také jej brát v potaz a vědomí jeho cyklů i toku v pojetí zahradně architektonického díla zohlednit. Život a směřování člověka jsou stejně jako život města, (protože ten je také v rukou člověka) jakkoliv se snažíme, do velké míry nepředvídatelný a čas svým nezadržitelným postupem do něj přináší mnoho nečekaného, často nechtěného, stejně jako krásného a cenného.

Obr. 73 Promyšlené užití světelného zdroje jako designu ve veřejném prostoru

Obr. 74 Soumrak podpořen umělým osvětlením

¹²⁸ (Poláčková, 2011)

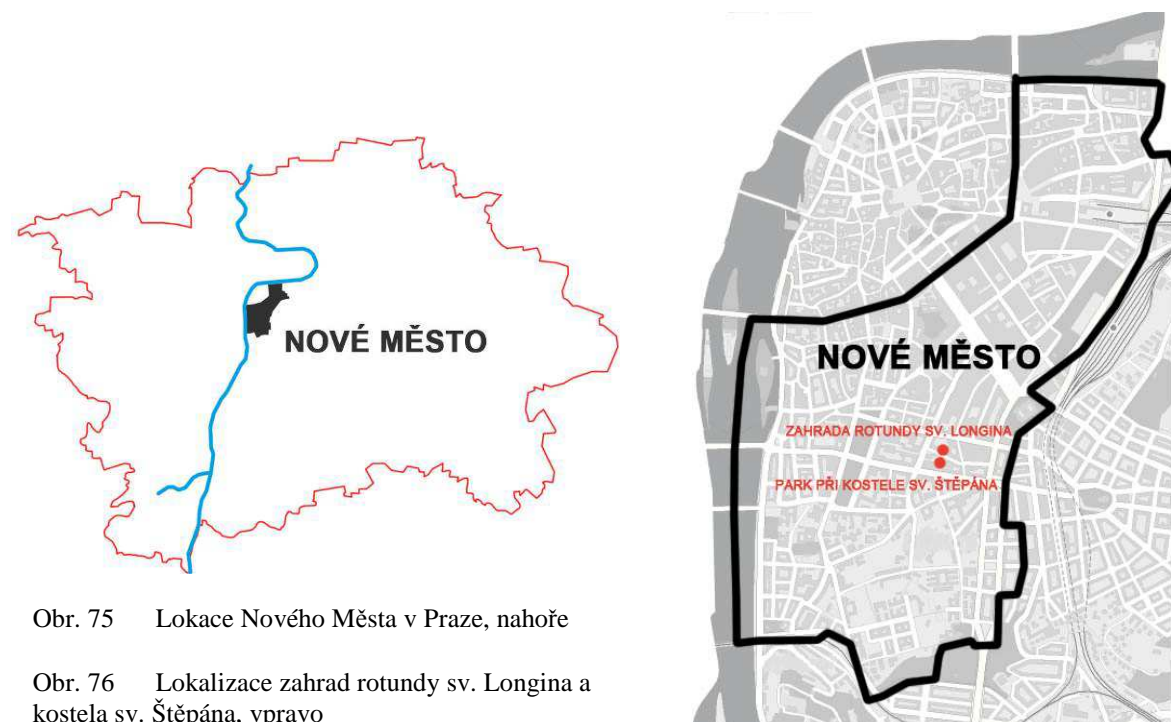
B. ANALYTICKÁ ČÁST

10 ŠIRŠÍ ÚZEMNÍ VZTAHY A OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

10.1 Základní údaje, lokalizace řešeného území

zahrada rotundy sv. Longina: 810 m², Praha 2 – Nové Město, Na Rybníčku, č. parc. 2126

zahrada při kostele sv. Štěpána: 1250 m², Praha 2 – Nové Město, Štěpánská, č. parc. 2145/1, 2145/2

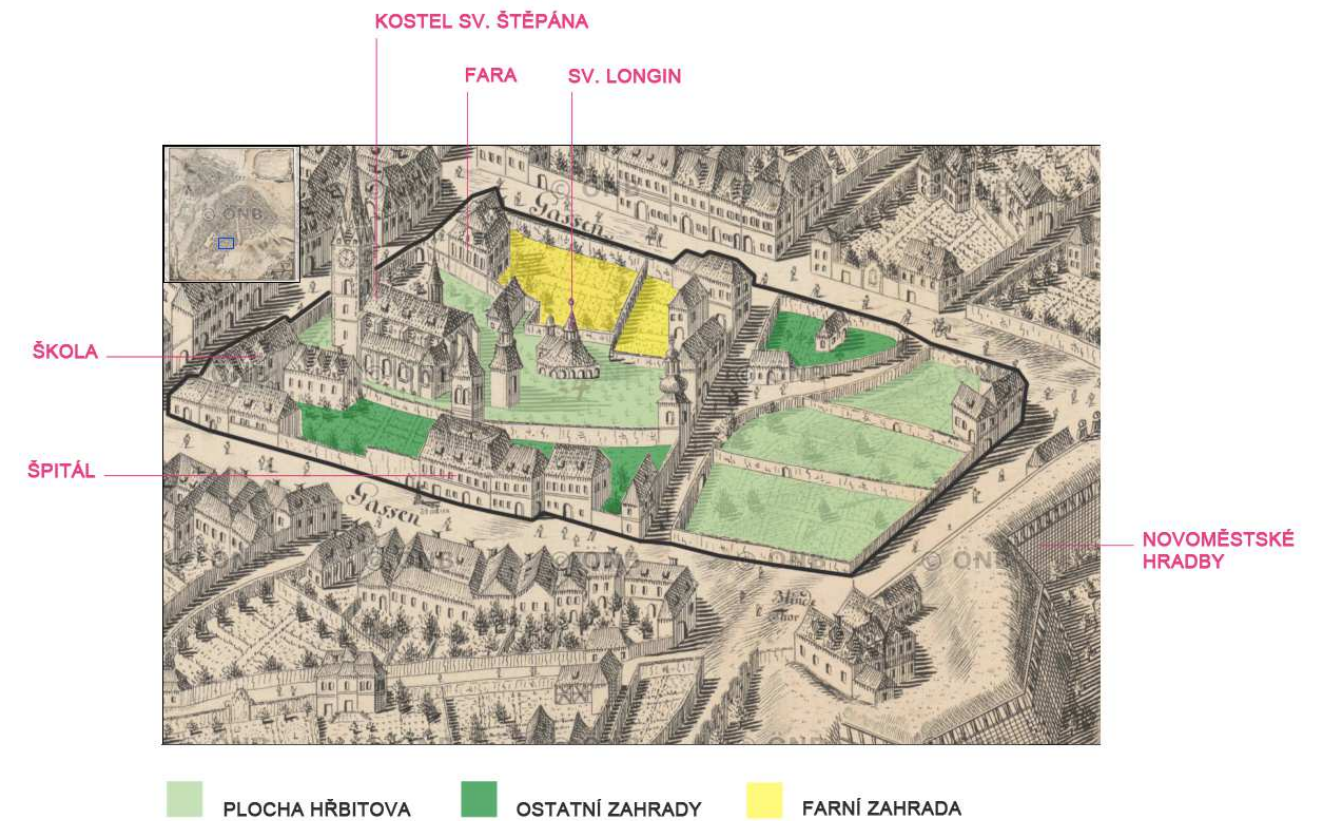

Obr. 75 Lokace Nového Města v Praze, nahoře

Obr. 76 Lokalizace zahrad rotundy sv. Longina a kostela sv. Štěpána, vpravo

10.2 Historický obraz řešeného území v dnešním kontextu

Řešené území bylo původně nedílnou součástí budovaného areálu gotického kostela sv. Štěpána, který však v důsledku různých úprav a přestaveb měnil své dispozice, využití a s tím související architektonické ztvárnění dané plochy.

Obr. 77 Areál kostela sv. Štěpána v roce 1769, zákres do Plánu Prahy J. D. Hubera

Obr. 78 Současný stav s vyznačením řešených prostorů

Kostel sv. Štěpána je jeden ze dvou hlavních farních kostelů Nového Města z let 1351 – 1400, kdežto Rotunda sv. Longina je připomínána k roku 993 a patrně sloužila jako farní kostel starobylé vesnice Rybníček. Až do 14. století byla zasvěcena sv. Štěpánovi. Bývalý hřbitov, který byl založen při kostele, navazoval na románský kostel sv. Longina. Tento hřbitov sahal daleko na východ až ke hradbám. Byl zrušen až roku 1784 a teprve až v roce 1833 byla srovnána půda. V areálu kostela se nachází fara, jejíž gotické sklepy vypovídají o jejím stáří. Při této faře se rozkládala poměrně velká farní zahrada. Mezi další významné historické svědectví architektury v tomto areálu náleží bývalá škola u sv. Štěpána (č. p. 535) a bývalý špitál u sv. Štěpána (č. p. 536). Současný pozůstatek zahradních ploch se rozkládá v prostoru vymezeném ulicemi Žitná, Štěpánská a Na Rybníčku. Dnešní zahrada při faře, která patří k areálu základní školy, je jedním ze vzácných zbytků proslulých novoměstských zahrad. Vchod do zahrady rotundy sv. Longina je z ulice Na Rybníčku, zatímco vchod do zahrady kostela sv. Štěpána je z Štěpánské ulice. Prostor kolem kostela sv. Štěpána je urbanisticky významným místem, které bylo již ve vzdálené historii středem širší oblasti.

10.3 Přírodní poměry

Veškeré uváděné informace níže jsou poznamenány skutečností, že řešené území je silně pozměněno antropickými vlivy. Pro samotný návrh tedy nejsou stěžejní s výjimkou klimatických poměrů pro výběr rostlin. Území spadá pod Českobrodský bioregion.

10.3.1 Biota

Tento bioregion se nachází na rozhraní termofytika a mezofytika. Potenciální přirozenou vegetaci tvořily především háje svazu *Carpinion*. Částečně sem zasahovaly i acidofilní doubravy a a méně náročné typy teplomilných doubrav. Flóra bioregionu je charakteristická zastoupením hercynské hájové květeny. Fauna bioregionu je silně ochuzená.¹²⁹

10.3.2 Geologické poměry

Skalní podklad je budován jednak zpevněnými sedimentárními horninami barrandienského paleozoika – ordoviku a jednak zpevněnými sedimentárními horninami svrchní křídý. Horniny skalního

podkladu jsou většinou překryty pokryvnými útvary kvartéru a k povrchu v řešeném území nevystupují. Nejsvrchnější polohu pokryvných útvarů tvoří antropogenní navážky.¹³⁰

10.3.3 Geomorfologické zařazení

systém	Hercynský systém
subsystém	Hercynská pohoří
provincie	Česká tabule
soustava	Poberounská soustava
subsoustava	Brodská podsoustava
celek	Pražská plošina
podcelek	Říčanská plošina
okrsek	Pražská kotlina ¹³¹

10.3.4 Klima

Dle Quitta leží území v oblasti T2 a tudíž:

Počet letních dnů	50 – 60
Počet dnů s průměrnou teplotou 10 °C a více	160 – 170
Počet mrazových dnů	100 – 110
Počet ledových dnů	30 – 40
Průměrná teplota v lednu	-2 (-3) °C
Průměrná teplota v červenci	18 – 19 °C
Průměrná teplota v dubnu	8 – 9 °C
Průměrný počet dnů se srážkami 1 mm a více	90 – 100
Srážkový úhrn ve vegetačním období	350 – 400 mm
Srážkový úhrn v zimním období	200 – 300 mm
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	40 – 50 ¹³²

¹³⁰ (MČ Praha 2, Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ městské části Praha 2, 2013 str. 108)

¹³¹ (Boháč, Kolář, 1996)

¹³² (Culek, et al., 2005 str. 46)

¹²⁹ (Culek, et al., 2005 str. 46, 47)

10.3.5 Hydrologie

Hydrologické poměry území jsou velmi pestré v závislosti na geologickém podkladu. V prostředí ordovických břidlic jsou hydrogeologické poměry ovlivněny zejména stupněm jejich zvětrávání a rozvolnění. Ve větších hloubkách ležící nezvětralé břidlice jsou pro vodu prakticky nepropustné. Blíže k povrchu skalního podkladu ve zvětralých partiích dochází k omezené cirkulaci podzemní vody po otevřených a nezajílovaných puklinách. Zpomalený oběh podzemní vody v paleozoických souvrstvích má za následek zvyšování její mineralizace.¹³³

10.3.6 Fytogeografické členění

fyto geografická oblast	Mezofytikum
fyto geografický obvod	Českomoravské mezofytikum
fyto geografický okres	Votičská pahorkatina
fyto geografická část	Hřebečovská vrchovina ¹³⁴

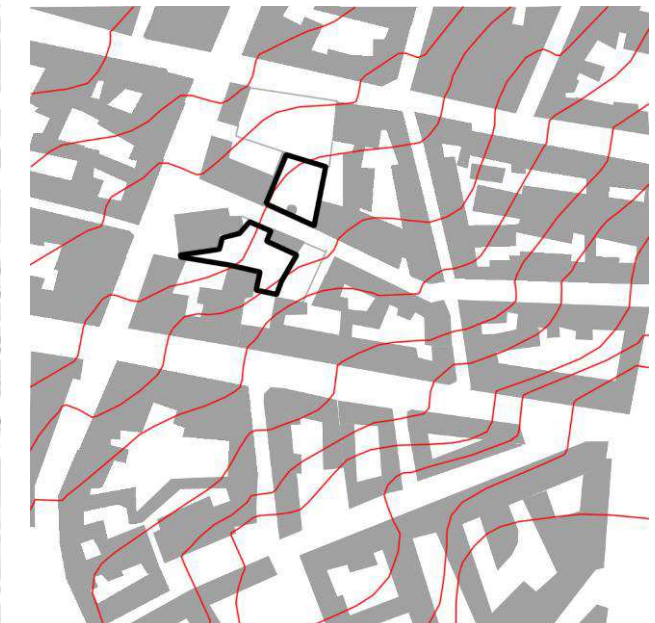
¹³³ (MČ Praha 2, Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ městské části Praha 2, 2013 str. 109)

¹³⁴ (Botanický ústav ČSAV, Průhonice, 1987)

11 KOMPLEXNÍ ANALÝZA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Obr. 79 Schématické znázornění vrstevnic (v intervalu 5m)

Obr. 80 Řešené území se nachází v nadmořské výšce 216 m n. m.

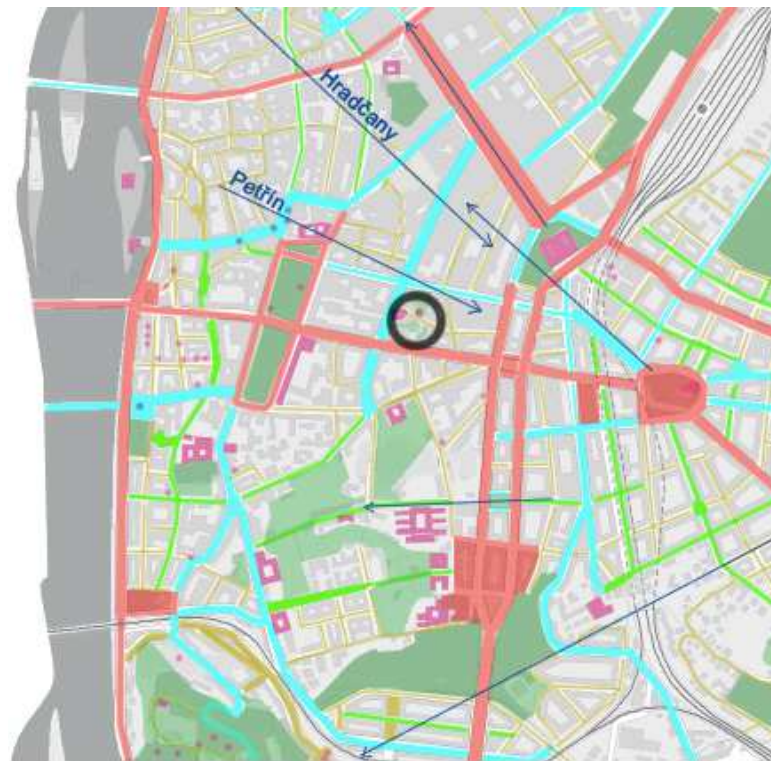
11.1 Legislativní rámec

Řešené plochy se nachází v rámci území historického jádra Prahy a to je vyhlášeno jako památková rezervace. Pražská památková rezervace¹³⁵ je největší městskou památkovou rezervací v Česku a jednou z největších na světě. Byla vyhlášena nařízením vlády ČSR č. 66/1971 Sb. A od roku 1992 je zapsána v Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Toto území má vyhlášené ochranné pásmo, které je v rozsahu přibližně vnitřního města a zaujímá plochu skoro 90 km².

Podmínky ochrany Pražské památkové rezervace jsou uvedeny v příslušných legislativních materiálech. Chráněny jsou nejen jednotlivé kulturní památky, ale i ostatní objekty a plochy, jako je historický půdorys sídla, prostorová a hmotová skladba, urbanistická struktura, uliční interiéry, panorama, historické zahrady a parky, prvky drobné architektury a podobně.¹³⁶

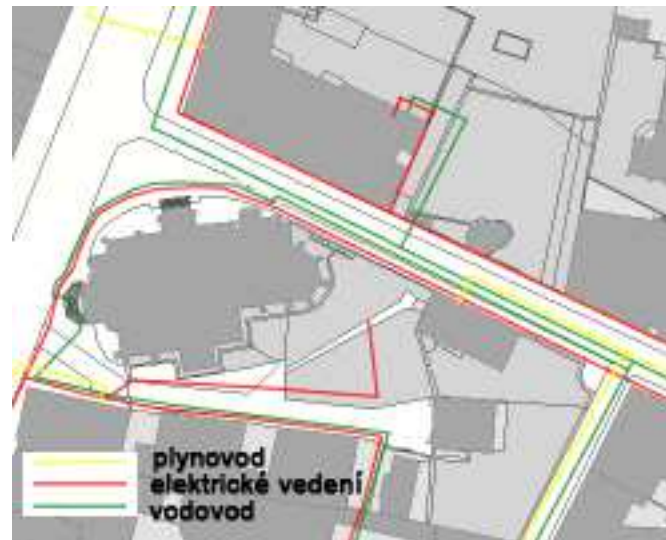
¹³⁵ Rezervace zaujímá území přibližně o rozloze 8,66 km² a zahrnuje Staré Město, Josefov, Malou Stranu, Hradčany a Pražský hrad, Nové město (na východě jen po Sokolovské ulici), Vyšehrad a z malé části pak Vinohrady. (Wikipedie: Pražská památková rezervace, 2014)

¹³⁶ (Národní památkový ústav: Památkově chráněná území – památkové rezervace, památkové zóny, ochranná pásma, 2011)

- hlavní městské prostory (celoměstského významu)
- významné prostory a třídy (čtvrťového významu)
- doplňující prostory města (lokálního významu)
- intimní prostory
- objemové a výškové dominanty
- lokální dominanty
- dálkové výhledy

Obr. 81 Schématické znázornění prostorových vztahů

Obr. 84 Schéma lokalizace inženýrských sítí, návrh tímto není limitován

- zeleň památkového významu
- historické zahrady
- zeleň vyžadující zvláštní ochranu - ostatní

Obr. 82 Širší vztahy - zeleň

- Česká republika
- Hl. město Praha
- soukromé vlastnictví
- tuzemská církev

Obr. 85 Majetkoprávní vztahy v řešeném území

- trasa metra
- trasa tramvaje
- cyklotrasa
- trasa autobusu
- dopravně významná komunikace

Obr. 83 Schématické znázornění dopravy

- komunikace I. třídy
- komunikace II. třídy
- komunikace III. třídy

Obr. 86 Schématické znázornění dopravy - detail

Zkratka VP	Pořadové číslo VP	Pořadové číslo jedince	Taxon	Počet kusů	Výška	Šířka koruny/plocha K,SK	Věkové stádium	Průměr kmene ve 130 cm	Vitalita	Poškození kmene	Poškození koruny	Výskyt suchých větví	Výskyt hnilob, dutin	Snížení statické stability	Jiná poškození	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Poznámka
S	1	1	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	5	4	50	3	1	2	2	1	1		2	3	nepříznivé těžiště
S	2	2	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	4	4	60	3	1	1	1	1	1		2	3	
S	3	3	Robinia pseudoacacia	1	9	5	5	80	4	2	2	3	3	2		3	4	nepříznivé těžiště
S	4	4	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	4	3	40	2	1	1					2	3	
S	5	5	Tilia cordata 'Rancho'	1	5	3	2	20	1							1	2	
S	6	6	Tilia cordata 'Rancho'	1	4	3	2	20	1							1	2	
S	7	7	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	4	4	40	3	1		1		1		2	3	nepříznivé těžiště
S	8	8	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	5	4	50	3	1		2				2	3	asymetrická koruna
S	9	9	Tilia cordata 'Rancho'	1	7	4	4	40	2							2	3	
S	10	10	Tilia cordata 'Rancho'	1	6	4	4	40	2					1		2	3	
S	11	11	Prunus cerasifera	1	3	2	3	20	3	1		1				2	2	asymetrická koruna
S	12	12	Prunus cerasifera	1	4	3	3	30	3			1				2	2	asymetrická koruna
S	13	13	Tilia cordata 'Rancho'	1	5	4	3	30	2			1				2	2	
S	14	14	Tilia cordata 'Rancho'	1	5	4	3	30	2	1						2	2	
SK	1	15	Buxus sempervirens	14	0,6	12										1	1	
SK	2	16	Buxus sempervirens	46	0,4	20										4	5	částečně suché, nevhodný spon
K	1	15	Viburnum 'Pragense'	1	1,8	2										2	3	

Tab. 1 Inventarizační soupiska

Zkratka VP	Pořadové číslo VP	Pořadové číslo jedince	Taxon	Počet kusů	Výška	Šířka koruny/plocha K,SK	Věkové stádium	Průměr kmene ve 130 cm	Vitalita	Poškození kmene	Poškození koruny	Výskyt suchých větví	Výskyt hnilob, dutin	Snížení statické stability	Jiná poškození	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Poznámka
S	1	1	Acer platanoides 'Drumondii'	1	5	3,5	3	20	2		1	1		1		1	2	mírný náklon
S	2	2	Acer platanoides 'Drumondii'	1	5	4	3	20	2	1	1					1	2	
S	3	3	Acer platanoides 'Drumondii'	1	5	4	3	25	2	1	1	1				1	2	
S	4	4	Acer platanoides 'Drumondii'	1	4,5	3,5	3	20	2		1					1	2	
S	5	5	Acer platanoides 'Drumondii'	1	5	4	3	20	2	1	1					1	2	
S	6	6	Acer platanoides 'Drumondii'	1	3,5	2,5	2	10	1							1	2	

Tab. 2 Inventarizační soupiska

Veškeré výše zinventarizované druhy jsou ve studii zachovány. Odstraněny budou pouze skupiny keřů v zahradě u kostela sv. Štěpána. Jedná se o taxon *Buxus sempervirens*, který je z hlediska budoucího návrhu nežádoucí a je tedy počítáno s úplným odstraněním. Další výjimku tvoří *Viburnum 'Pragense'*, která bude zachována, pouze přesazena.

Obr. 87 Inventarizační schéma

11.2 Popis současného stavu vybraných prostorů

Zahrada při kostele sv. Štěpána je veřejnou zahradou, která byla vybudována v roce 2003 v rámci přestaveb sousedních ploch využívaných jako dětská hřiště pro přilehlou mateřskou školku. Zahrada má omezenou dobou návštěvnosti, na večer se uzamyká a ze tří stran je obklopena okolními objekty. Při rekonstrukci byly vybudovány nepravidelné travnaté plochy, rozčleněné pochozí cestou s lavičkami uspořádanými do půlkruhu a dále zde byl vybudován středový, zvýšený, šestiboký záhon. Stávající stromy jsou v poměrně ucházejícím stavu a jsou koncertovány do středu. Nepravidelné travnaté plochy mají v některých partiích náznak oddělení pomocí keřů, které jsou ve velmi špatném zdravotním stavu a nesplňují estetické požadavky. Podél její jižní strany jsou vybudovány veřejné toalety, které jsou uzamčeny (klíče mají uživatelé mateřské školky) z bezpečnostních důvodů a dále jsou to budovy škol se Španělským velvyslanectvím. Východní strana je tvořena budovou sloužící mateřské školce a hranolovou zvonící, od které vede ohradní zeď až k budově školky. V rámci této ohradní zdi se nachází dva vstupy do oddělené zahrady mateřské školky a funguje zde tedy průchod ze zahrady kostela na dětské hřiště patřící školce. Západní strana je tvořena samotnou stavbou gotického kostela, jenž tvoří hlavní dominantu celého areálu. Zároveň část této strany slouží jako příležitostné parkoviště a skladovací plocha. Do areálu tedy mohou vjíždět auta se zvláštním povolením. Nezastavěná severní strana poskytuje výhled na sousední rotundu a je od ulice Na Rybníčku dělena opěrnou zdí, která vyrovnává terénní rozdíl směrem k ulici. Vchod do této nenápadné zahrady je ze Štěpánské ulice a další přístup je schodištěm z ulice Na Rybníčku.

V rámci úpravy předprostoru kostela ve Štěpánské ulici byly podle návrhu architekta Sedláka rekonstruovány povrchy chodníků a záhony se zelení byly od komunikací odděleny historizujícím plotem, který ohraničuje budovu kostela ze všech stran. V místě křižovatky s ulicí Na Rybníčku byl stávající chodník rozšířen a bylo zde vytvořeno místo pro odpočinek se vzrostlým stromem a lavičkami.

Sadové úpravy zahrady rotundy sv. Longina řeší zelenou plochu poměrně jednoduchým způsobem, postrádají však intimitu a zobytnění. Parcela je uzavřena okolními budovami a její atmosféru dotvářejí i stávající vzrostlé stromy zejména z východu a částečně zahrada ze severu. Zahradní plocha obklopující zahradu rotundy ze severu dnes patří k budově základní školy, plocha je však nepříliš dobře udržována a šíří se ní náletové dřeviny. Nástup k rotundě je řešen dvěma způsoby,

z východu vstupní brankou z ulice Na Rybníčku a od západu schodištěm z ulice. V okrajové části, při západní hraně parcely jsou vysazeny v rabatech stromy, které částečně pohledově prostor uzavírají a odcloňují jej od štítové zdi sousedního objektu základní školy a jejího hřiště. Dominantní část plochy zahrady je zatravněna. Zahradní plocha obklopující rotundu je ze dvou stran ukončena opěrnou zdí, která vyrovnává terénní rozdíl směrem k ulici a vjezdu na sousední parcelu. Z východu parcela navazuje na relativně novou budovu Business centra a dále na prostor vnitrobloku patřící k této budově.

11.3 Fotodokumentace současného stavu

Obr. 88 Pohled do zahrady kostela sv. Štěpána

Obr. 89 Členění travnaté plochy, vpravo pak schodiště vedoucí na ulici Na Rybníčku

Obr. 90 Ústřední prostor zahrady při kostele sv. Štěpána

Obr. 91 Veřejné toalety při vstupu do zahrady mateřské školy v jižní části zahrady kostela sv. Štěpána

Obr. 92 Plocha před kostelem sv. Štěpána sloužící jako parkoviště

Obr. 93 Pohled ze jihovýchodního rohu zahrady na rotundu sv. Longina

Obr. 94 Pohled z ulice Na Rybníčku do zahrady rotundy sv. Longina

Obr. 95 Pohled ze severního cípu směrem k zahradě kostela sv. Štěpána

Obr. 96 Přístup do zahrady rotundy sv. Longina po schodišti z ulice Na Rybníčku

C. NÁVRHOVÁ ČÁST

12 NÁVRH ZAHRADY ROTUNDY SV. LONGINA A ZAHRADY PŘI KOSTELE SV. ŠTĚPÁNA

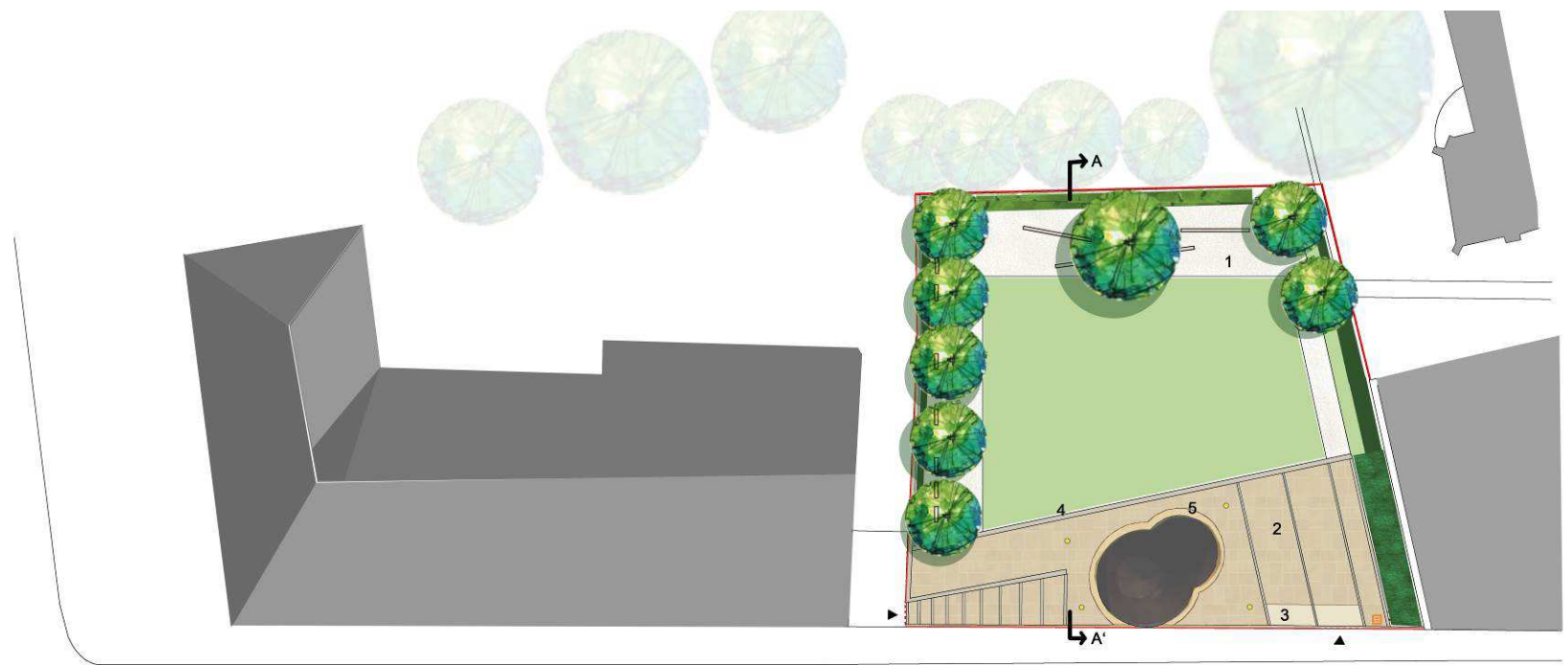
12.1 Popis návrhového řešení

I přesto, že se jedná o drobné a relativně nenápadné zahradní plochy, obě dvě zahrady jsou významným veřejným prostranstvím a to především v kontextu celoměstského systému zeleně. Ideová studie si klade za cíl citlivý zásah, který by korespondoval s charakterem místa a zároveň prostor zobytnil, zatraktivnil a to s ohledem na důležitost připomínající dřívější kvality. Při snaze o naplnění místa významem i pro současného člověka, o jeho dotvoření a následné zprostředkování uživateli je navrženo střízlivé řešení, které upravuje zahradní prostory, které se zachovaly z původního zahradního areálu náležícího k okolí kostela sv. Štěpána.

Zahrada při kostele sv. Štěpána je navržena jako pobytový prostor, který respektuje pěší tahy a umožňuje tak plynulý pohyb. Vzhledem k tomu, že prostor je využíván studenty, dětmi, i lidmi pracujícími v těsném okolí, bylo žádoucí vytvořit přehledný prostor, nabízející celkové kompoziční řešení prostoru formou jednoduchého a přehledného celku. Návrh vychází i z vyhodnocení dendrologického průzkumu a celkového architektonicko-urbanistického řešení. Ústřední části je přiřazen akcent v podobě kamenného vodního prvku, který má při svém okraji vyrytou časovou osu, která odkazuje na historii a důvody vzniku celého prostoru. Tento vzdělávací motiv bylo žádoucí v této zahradě pojednat velmi čitelně, proto data významných událostí jsou zvýrazněny a zapuštěny do lemové dlažby okolo fontány. Oproti původní úpravě je pobytová plocha oddělena bariérou tvarovaného, polostálezeleného živého plotu, který determinuje hlavní pěší i vjezdový tah. Živý plot je uplatněn i podél východní zdi, kde usměrňuje pohled do zeleně a dále podél severní strany zahrady, kde jeho výška bude upravována tak, aby netvořil bariéru ve výhledu na rotundu sv. Longina. Mezi stávající stromy byl nově začleněn stejnojmenný taxon lípy, jenž spolu s ostatními stromy nezasaňuje do budov a okolních parcel a zároveň dotváří intimní atmosféru. Některé vstupy do budov podél jižní strany byly zvýrazněny okrasnými slivoněmi menšího vzrůstu. Travnatá plocha je tvořena dvěma částmi, přičemž jedna z nich je pojata jako stinná partie pod korunami stromů. Zpevněný

povrch je tvořen v pobytové části mlatem a v komunikační části kamennou dlažbou, která je velikostně odstupňována dle zatížení. Ústřední dlážděný pas tvořící hlavní osu je určen pro pěší i pojezd, západní strana podél kostela je dlážděna středně velikou kamennou dlažbou vhodnou pro větší zatížení. Strukturně nejjemnější je stávající dlažba podél jižní strany budov a tvoří tak příjemný kontrast. Zvolené materiály reagují na výskyt Pražské Památkové rezervace s ohledem na jejich účel. Tato střízlivě laděná studie poskytuje prostor pro uvědomění si elementárních prvků, jakými jsou kámen, dřevo, voda a zároveň konvenuje s daným sakrálním prostorem a jeho civilním využitím. Programová náplň by mohla případně být rozšířena o informační panely z obou dvou přístupových ulic, jakožto edukační podnět zvyšující povědomí. Z důvodu propojení obou zahrad a lepší orientace, by mohl být navržen nový přechod v ulici Na Rybníčku, který by naváděl návštěvníky k návštěvě současně obou zahradních prostorů.

Zahrada rotundy sv. Longina je navržena jako zahradní prostor s obytnou i společenskou funkcí. Kromě relaxačního využití, je počítáno s programovou náplní jakou může být venkovní performance či divadlo. Zároveň návrh ctí požadavek městské části nenarušení centrální travnaté plochy. Výsadby jsou soustředěny po obvodu, kde částečně pohledově prostor uzavírají a odcloňují. Pro stromové patro byl použit již stávající taxon javoru a dále moruše, která navozuje atmosféru ovocných dřevin používaných ve středověku. Intimní atmosféru a historickou stopu podporuje i výsadba kordonů jabloní podél severní strany zahrady, pro kterou byl zvolen odpovídající druh pro městské použití. Dominantou prostoru je stavba románská rotundy sv. Longina, pro kterou je navrženo osvětlení, které bude umocňovat atmosféru i ve večerních hodinách a zároveň přispěje k bezpečnosti. Návrh vychází ze skutečnosti, že zahrada je obklopena okolními budovami a nabízí tak uživatelům přehledně řešenou plochu s prostornými slunnými i stinnými pobytovými partiemi a zároveň nabízí komfortní a bezpečné místo pro odpočinek s odkazem na historickou hodnotu. Pomocí formálního a přesto velmi soudobého členění je formulován prostor pro potřeby současného člověka. Trasování cest je definováno vstupem a výstupem do prostoru, nově navržená zpevněná plocha v těsnosti rotundy tvoří materiálovou jednotu spolu s mobiliářem a umožňuje chybějící přístup pro tělesně postižené. U vstupu podél budovy Business centra je navržen záhon z růží, jenž akcentuje místo vstupu a láká návštěvníky svou barvou a vůní.

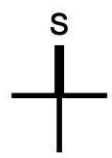

NA RYBNÍČKU

ŠTĚPÁNSKÁ

0 4 6 8 10

- MORUS NIGRA
- ACER PLATANOIDES 'DRUMONDII'
- TRÁVNÍK
- LIGUSTRUM OVALIFOLIUM (ŽIVÝ PLOT)
- ROSA 'VIRGO'
- MALUS BACCATA 'STREET PARADE' (KORDONY)
- KVÁDRY NA SEZENÍ, PÍSKOVEC
- LAVIČKY
- 1 MLAT
- 2 KAMENNÁ DLAŽBA, PÍSKOVEC
- 3 VELKOFORMÁTOVÁ DLAŽBA, PÍSKOVEC
- 4 PÍSKOVCOVÝ OBKLAD
- 5 PÍSKOVCOVÉ KOSTKY
- OPLOCENÍ
- ▲ VCHOD

- TILIA CORDATA 'RANCHO'
- PRUNUS CISTENA
- TRÁVNÍK
- LIGUSTRUM OVALIFOLIUM (ŽIVÝ PLOT)
- VODNÍ PRVEK
- KVÁDRY NA SEZENÍ, PÍSKOVEC
- LAVIČKY
- ZÁBRANA PROTO VJEZDU
- ZÍDKA
- OPLOCENÍ
- 1 MLAT
- 2 KAMENNÁ DLAŽBA, KOSTKA, STŘEDNĚ VELKÁ
- 3 KAMENNÁ DLAŽBA, PÍSKOVEC
- 4 KAMENNÁ DLAŽBA, KOSTKA, MALÁ
- ▼ VCHOD
- ▽ VJEZD
- INFORMAČNÍ PANEL

Obr. 97 Situace – návrhové řešení

Obr. 98 Pohled na ústřední prostor v zahradě rotundy sv. Longina

Obr. 99 Zahrada rotundy sv. Longina, pobytová část

Obr. 100 Ústřední prostor zahrady při kostele sv. Štěpána s vodním akcentem

Obr. 101 Pohled na hlavní osu zahrady směrem ke vstupní části do Štěpánské ulice

Obr. 102 Řezopohled AA' - návrhové řešení

Obr. 103 Řezopohled BB' - návrhové řešení

Obr. 104 Axonometrické schématické zobrazení

13 DISKUZE

Při zpracování této bakalářské práce vyvstala otázka, zda je vůbec možné popsat středověký vývoj zahradních kompozic uplatňujících se na Novém Městě pražském. O nově vzniklých veřejných prostranstvích, které byly založeny z vůle panovníka, existuje řada relevantních informací, ovšem o podobě konkrétních zahradních ploch není takřka nic známo. Původně jsem se snažila o hlubší poznání nejvýznamnějších klášterních zahrad, avšak velmi mne překvapil fakt, že souvislý vývoj těchto zahradních kompozic Nového Města není možné popsat, neboť chybějí znalosti, zvláště z období vrcholného středověku. V této souvislosti bylo kontaktováno Arcibiskupství pražské, příslušníci katolického řádu, příslušníci farností i Národní památkový ústav, avšak většina reakcí vyjadřovala nevědomost o problematice utváření zahrad a to jak farních, tak i klášterních. Dalším aspektem je v tomto ohledu je i to, že Praha soustavně a velmi expanzivně rostla a za několik desetiletí (natož pak staletí) byla překryta tolika vrstvami různých údobí, že umět v nich číst vyžaduje jaké si hlubší interdisciplinární zaměření. Na tomto místě jsem si uvědomila, že takřka sedm set let po založení Nového Města pražského jsou pro problematiku zahradní architektury nejvíce determinující potřeby lidí, které se pochopitelně mění s dobou, což má za následek i podobu a četnost zahradních ploch. Zahrada je sama o sobě tvořená převážně živými prvky a její existence je poměrně krátká ve srovnání s architekturou stavební.

Dalším problémem byla nepřístupnost zahradních ploch pro terénní průzkum. Za absurdní považuji nemožnost vstupu do různých zahradních ploch, jakými byly například vnitrobloky různých zařízení, mezi které patří i původní rajské dvory, dále farní zahrady nad nimž je držen doslova neprůstupný štít. Domnívám se, že pro pochopení významu našeho oboru a z logiky věci plyne, že i tyto uzavřené prostory by měly lidi navádět a přivádět, vzdělávat a vychovávat v nich vztah k prapočátku vztahu mezi člověkem a prostorem.

Zahradně architektonická studie byla omezena na zahradní „mikroprostory“, přestože by mohla pojmout daleko větší záběr a propojit tak zahrady a vnitrobloky v těsné blízkosti kostela i rotundy. Dle vyjádření orgánů státní správy by dalekosáhlejší úprava nebyla žádoucí.

14 ZÁVĚR

Nové Město pražské je jedinečným „*urbánním počinem*“ za který je zodpovědný král český a císař římský Karel IV., který se rozhodl vytvořit z Prahy stálou městskou rezidenci a díky němuž se Praha stala vlastně prvním záměrně budovaným sídelním městem, jaká jsou jinak v Evropě charakteristická až pro pozdější období barokního urbanismu. Osvícený panovník si bezesporu dobře uvědomoval jaký je vztah člověka k prostoru a při jeho zakládání pamatoval na „*prostorutvorné činitele*“ jakými byly velké tržiště a náměstí, zelené plochy v rámci klášterních monumentálních objektů, kostelů, hřbitovů a podobně. Nové Město, jež si zachovalo svůj středověký půdorys téměř beze změn a zároveň díky velkorysosti svého původního rozvrhu poskytlo prostor pro budoucí užití komunikační sítě i pro výstavbu nové obytné a veřejné zástavby v 19. a 20. století.¹³⁷ Je tedy až s podivem jak byly vystiženy budoucí požadavky na město a to i ve smyslu zahrad a veřejných prostorů obecně. Tato koncepce ovlivnila podstatně celý urbanistický vývoj Prahy. Poskytla dostatek prostoru nejen pro další stavební vývoj v renesanci a baroku ale i pro soudobé centrum.

Zahrady v době Karla IV. se formovaly nejprve jako součást klášterních komplexů a měly především symbolický a užitkový význam. Zahrnovaly rajske dvory a užitkové zahrady, mezi které patřily pravděpodobně i štěpnice a bylinkové zahrádky. Nové Město pražské zahrnovalo v době středověku i zahradní plochy jakými byly zahrady měšťanské domů, zahrady lékárenské a farní, dále vinice, ovocné sady a chmelnice. Významná byla i zeleň značně velkých vnitrobloků, kde byly zahrady užitkové a soukromé. Největší množství zelených ploch a půvab Nového Města byl v baroku, kdy vznikaly palácové zahrady. Tato situace přetrvala až do 19. století, kdy na jeho počátku mělo Nové Město přemíru zahradních ploch. Byly zřizovány veřejné městské parky v a promenády na hradbách. Zlom nastal až vlivem průmyslové revoluce, kdy se stávalo, že zahradní plochy byly „*nuceny ustoupit*“ nové zástavbě. Hlavní vlna veřejných městských parků byla totožná s obdobím historických slohů a souvisela později s rušením městského opevnění. Takto vznikaly četné náměstí a sadové plochy. Ve 20. století pak zaniká předchozí garnitura historizmu a nových zahradně-architektonických počínů nebylo mnoho. V roce 1922 vzniká plánování města jako celku s jednotným výrazem a propojenou infrastrukturou. V současné době je vypracována regenerace

městských památkových rezervací a postupně se regenerují a nejcennější části historického města. V tomto duchu se nese několik úprav veřejných prostranství. Prostředky a možnosti dnešních úprav veřejných prostorů byly demonstrovány na referenčních příkladech.

Dalším výsledkem práce je návrh studie zahrady při kostele sv. Štěpána a zahrady rotundy sv. Longina, která jednak respektuje požadavky městské správy a zároveň ctí charakter místa. Zahrady jsou navrženy, tak aby dotvářely sakrální prostředí a zároveň plnily dnešní nároky současného člověka. Nové utváření používá střídme kompoziční prvky a podporuje vizuální obraz památkově chráněných objektů.

¹³⁷ (Hrůza, Zajíc, 2002 str. 119)

15 SOUHRN

Práce se ve svém úvodu soustředí na historické souvislosti spojené se založením Nového Města pražského. Věnuje se středověkému zahradnímu umění v době Karla IV. a pojednává o zahradách a veřejných prostor charakteristických pro Nové Město. Konkretizuje podobu jak typů zahrad, tak i veřejných prostorů. Dále se teoretická část dotýká proměn Nového Města z pohledu zahradního architekta a rozpracovává vývoj zahradního umění v časových dekádách. Popisuje a pomocí jednoduchých grafických schémat dokládá vývoj zahrad v územních souvislostech. Důležitým pojednáním práce jsou možnosti dnešních úprav veřejných prostorů zahradně-architektonickými prostředky, které jsou popsány na referenčních příkladech. Návrhová část se soustředí na modelovou studii vybraného prostoru, kde objekty podrobně analyzuje a navrhuje jejich zahradně-architektonické řešení.

Klíčová slova:

Nové Město pražské, Karel IV., středověké město, Novoměstské zahrady, veřejný prostor

16 RESUME

The introduction of my dissertation work focuses on the historical context associated with the establishment of the New Town of Prague. It's devoted to a medieval garden-art at the time of Charles IV. and discusses the gardens and public spaces characteristic for the New Town. This work also concretizes the form of both types of gardens and public spaces. Furthermore, the theoretical part concerns the changes affecting the New Town from the perspective of a landscape architect, and elaborates the development of the art of gardening in time decades. Using simple graphic diagrams this work illustrates the development of the gardens in territorial context. The important treatise of my dissertation work is related to capabilities of today's public spaces landscaping with garden architectural resources that are described in the reference examples. Design section focuses on the study of the model of selected space where the objects are analyzed in detail and proposes their garden architecture solutions.

Key words:

New Town of Prague, Charles IV., medieval town, gardens in New Town of Prague, public space

D. PRAMENY

17 POUŽITÁ LITERATURA

- BAŠEOVÁ, O. *Pražské zahrady*. 1991. vyd. Praha : Panorama, 1991. ISBN 80-7038-109-4.
- BEČKOVÁ, K. *Zmizelá Praha : Nové Město*. 1998. ČR/SR: Schola ludus – Pragensie, 1998. ISBN 80-9000668-9-5.
- BENEŠOVSKÁ, K. In : *Emauzy. Benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy*. Sborník statí věnovaných znovuootevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech. Opatství Emauzy 21. 4. 2003 / Praha : Academia, 2007.
- BLÁHOVÁ, M., MAŠEK, R.,: *Karel IV: státnické dílo*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 8024607719.
- BOHÁČ, P., Kolář J. *Vyšší geomorfologické jednotky České republiky*. Praha : ČUZK, Praha, 1996.
- Botanický ústav ČSAV, Průhonice. 1987. *Regionálně fytogeografické členění ČSR*. Praha :Academia, 1987.
- CULEK, M. et al. 2005. *Biogeografické členění ČR*. Praha : AOPK ČR, 2005. 80-8664-82-4.
- DAMEC, J. *Kompoziční potenciál zahradního umění*. In Sborník ze semináře SZKT. Praha, 2001. str. 20-21.
- FAJT, J. BARBARA DRAKE BOEHM. *Karel IV. císař z boží milosti : Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*. 2006. vyd. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1399-7.
- GUREVIČ, A. Ja. *Kategorie středověké kultury : Kategorii sredněvekovoj kultury (Orig.)*. Edited by Jaroslav Kolář. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1978.
- HOBHOUSE, P. 1997. *Plants in Garden History : An Illustrated History of Plants and Their Influence on Garden Styles - from Ancient Egypt to the Present Day*. London : Pavilion, 1997. 1-85793-273-0.
- HORA-HOŘEJŠ, P. *Toulky českou minulostí*. 1. vyd. Praha : Práce, 1991. ISBN 80-208-0111-1.
- HRŮZA, J. ZAJÍC, J. *Vývoj urbanismu I. díl*. Praha : Vydavatelství ČVUT, 2002. ISBN 80-01-02551-9.
- HŘIBOVÁ, M. 1992. *Středověká zahrada*. [autor knihy] J. Mareček. *Zahrada*. Praha : Noris, 1992.
- JELICOE, G. and S. 2006. *The Landscape of Man*. London : Thames & Hudson Ltd. London, 2006. 0-500-27819-9.
- KRUMML, M.; Pacáková-Hošťálková, B. *Z historie úprav přírodních prostorů staré Prahy. Staletá Praha*. 1980. Sv. X.
- KUTAL, A. *Česká gotické umění*. Praha : Obelisk Praha, 1972.
- LÍBAL, Dobroslav a Patrik LÍBAL. *Architektonické proměny Prahy v jedenácti stoletích*. Praha: Svoboda Servis, 2000. ISBN 80-86320-11-1.
- LORENC, V. *Nové Město Pražské* : Praha, SNTL, 1973.
- MELKOVÁ, P. and Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. Kancelář veřejného prostoru. *Manuál Tvorby Veřejných Prostranství Hlavního Města Prahy* 1. vyd. Praha : Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Sekce detailu města, Kancelář veřejného prostoru, 2014.
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. A KOLEKTIV. *Pražské parky a zahrady*. 2000. Praha : SZKT, 2000. ISBN 80-902910-0-7.
- PETRÁŇ, J. *Dějiny hmotné kultury II soubor 1, 2 díl*. Praha : Karolinum, 2009. ISBN 9788071840862.
- POLÁČKOVÁ, L. *Potenciál zahradně architektonické tvorby ve spoluvytváření a dotváření městských prostorů*. Brno, 2011. Disertační. Mendelova univerzita v Brně Zahradnická fakulta v Lednici.
- ŠTĚCH, V., WIRTH, Z., VOJTÍŠEK, V. *Zmizelá Praha 1.: Staré a Nové Město s Podskalím*. 2002. vyd. Praha - Litomyšl: Paseka, 2002. *Zmizelá Praha: Staré a Nové Město s Podskalím*, 1. ISBN 80-7185-497-2.

WIRTH, Z. *Zmizelá Praha : Opevnění, Vltava a ztráty na památkách 1945*. 2. vyd. v Praze a Lito-
myšli: Paseka, 2003. Zmizelá Praha, 5. ISBN 80-7185-547-2.

18 INTERNETOVÉ ZDROJE

KAŠPAR, V. *TEZE PŘEDNÁŠKY „ARCHEOLOGIE NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO“* [online].
Plzeň, 2009 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VhErOIT0IjEJ:www.archaiapraha.cz/praha-cs/%3Facc%3Ddownload%26file%3D6+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>. Diplomová práce. ZČU.

PINCOVÁ, V. *Historická šlechta: příběh jedné gotické zahrady* [online]. 2012 [cit. 2015-03-07].
Dostupné z: <http://www.historickaslechta.cz/pribeh-jedne-goticke-zahrady-id2012020001-12>.

CHRÁST, O., VOLDÁNOVÁ, I. *Spolek Otec vlasti Karel IV., z. s.*, [online]. 2014 [cit.
2015-02-21]. Dostupné z: <http://www.otecvlasti.eu/koncept/>

Wikipedia: *Karel IV.* [online]. MediaWiki.org, 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_IV

Wikipedie: *Marcus Vitruvius Pollio* [online]. 2009 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Marcus_Vitruvius_Pollio

Wikipedie: *Středověké město* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9_m%C4%9Bsto

Wikipedie: *Prašná brána* [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Pra%C5%A1n%C3%A1_br%C3%A1na

Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ MČ Praha 2 2013. *Oficiální webový portál Prahy 2*
[online]. 2014 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z:
<http://www.praha2.cz/Aktualizace-programu-regenerace-MPR-a-MPZ-MC-Praha-2-2013.html>

Wikipedie: *Bitva na Moravském poli*. [online]. 2014 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Moravsk%C3%A9m_poli

Wikipedie: *Náplavka*. [online]. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1plavka>

Wikipedie: *Středověk*. [online]. 2015 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edov%C4%9Bk>

19 MAPOVÉ ZDROJE

Císařské povinné otisky map stabilního katastru. *Geoportal Praha: Pražské mapy* [online]. [cit.
2014-03-12]. Dostupné z: http://wgp.urm.cz/app/tms/aplk/arcgis_api/ck_1842/index.html

Mapový portál Historického atlasu měst ČR-Praha. CHODĚJOVSKÁ, E., KREJČÍ, J., MAREK,
T., *Historický ústav AV ČR*[online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné
z: http://towns.hiu.cas.cz/p_prehled.php

20 OSTATNÍ PRAMENY

Ústní sdělení: Božena Pacáková (březen 2015, NPÚ Praha), Milena Andrade Dnebovská (únor
2015, NPÚ Praha), Simona Müllerová (červen 2014 – duben 2015, Městský úřad Praha 2)

21 TABULKY A VYOBRAZENÍ

- Obr. 1 Pražské souměstí (autorka)
- Obr. 2 Bůh architekt (Bible Moralisée, Codex Vindobonensis 2554, Francie, 1250, Österreichische Nationalbibliothek <https://www.pinterest.com/shmolloydvm/beautiful-bibles/>)
- Obr. 3 Osídlení v letech 1100 (autorka, dle Bečková, *Nové Město*, Praha 1998)
- Obr. 4 Osídlení v letech 1230 - 1346 (autorka, dle Bečková, *Nové Město*, Praha 1998)
- Obr. 5 Okolí Karlova a sv. Apolináře (kolorovaná perokresba, Josef Šembera, 1825 Archiv muzea hlavního města Prahy)
- Obr. 6 Nejstarší dochovaný pohled na Prahu 1493, (Bečková, *Nové Město*, str. 10, Praha, 1998)
- Obr. 7 Nové Město na Ouden-Allenově prospektu Prahy z roku 1675 - 1679 (Archiv hlavního města Prahy)
- Obr. 8 Dobytčí trh v roce 1810 (L. A. Buquoy, lept z akvatintou. Bečková, K., 1998: 226)
- Obr. 9 Nové Město za Karla IV., před rozvojem (autorka)
- Obr. 10 Nové Město za Karla IV., po rozvoji (autorka)
- Obr. 11 Schéma částí Nového Města (autorka)
- Obr. 12 Senovážné náměstí, Hergetův plán Prahy z roku 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 13 Koňský trh, Plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769 (perspektivní) (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 14 Horní Nové Město, detail z prospektu E. Sadelera, 1606 (Filip van den Bossche. Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 15 Pohled do albertovského údolí po založení Nového Města (Lorenc, 1973 str. 100)
- Obr. 16 Malá rajská zahrada podle Mistra Rhenishe, 1410 (Kluckert, E.: *European Garden Design*. Könemann Verlagsgesellschaft mbH, Cologne 2000
(<http://www.historickaslechta.cz/pribeh-jedne-goticke-zahrady-id2012020001-12>))
- Obr. 17 Schéma novoměstských zahrad ve 14. století. Vlevo pak je kříž tvořící pět novoměstských kostelů založených Karlem IV. (autorka)
- Obr. 18 Klášter křížovníků Božího hrobu s kostelem sv. Petra na Zderaze. Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 19 Klášterní komplex Panny Marie Sněžné v 18. století. Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 20 Zahrada kláštera benediktinů ambroziánů u sv. Ambrože, Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 21 Kostel sv. Apolináře na Větrníku, Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 22 Zahrady kláštera, augustiniánek u sv. Kateřiny, Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 23 Zahrada kláštera augustiniánů u kostela P. Marie a K. Velikého na Karlově. Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 24 Zahrada kláštera servitů s kostelem P. Marie na Trávníčku, Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 25 Klášter benediktinů u P. Marie na Slovanech (Emauzské opatství), Hergetův plán Prahy, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 26 Měšťanské zahrady okolí ul. Na Příkopě a Nekázanka. Plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 27 Rozsah Andělské zahrady dle V. Lorence (Lorenc, V.: *Nové Město pražské*, Praha, SNTL, 1973, str. 73.)
- Obr. 28 Pruské státní muzeum v Berlíně. Tato ukázka nám pravděpodobně nejvěrněji přiblíží původní způsob řešení a vzhled někdejší Andělské zahrady. (Příběh jedné gotické zahrady, Pincová, V. *Zahrada-park-krajina* [online]. 2011 [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.zahrada-park-krajina.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=351:pibh-jedne-goticke-zahrady-veronika-pincova&catid=75:042011&Itemid=149)
- Obr. 29 Schéma zahradních ploch (autorka)
- Obr. 30 Hmotová souvztažnost návrší na Slovanech s Podskalím. Pokus o rekonstrukci pohledu od řeky k roku 1600 a v následně v baroku. (Lorenc, V.: *Nové Město pražské*, Praha, SNTL, 1973, str. 136.)
- Obr. 31 Zahrada Novoměstské jezuitské školy, Plán Prahy J. D. Hubera, 1769 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 32 Zahrada Vernierovského paláce Na Příkopě, 1700 (Wirth, Z.: *Praha v obraze pěti století*, 1932, str. 18)
- Obr. 33 Zahrada Piccolominiho paláce na Hergetově plánu, 1791 (Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav AV ČR)
- Obr. 34 Schéma novoměstských zahrad počátkem 19. století (autorka)

Obr. 35 Plán nové promenády na hradbách Nového Města, 1817 (A. E. Stache, kolorovaný oceloryt, 1817
http://evikysupliky.rajce.idnes.cz/Praha_v_obraze_peti_stoleti/#)

Obr. 36 Promenáda na hradbách u Koňské brány, 1830 (Morstadt, V., sepiová lavírovaná kresba, 1830
http://evikysupliky.rajce.idnes.cz/Praha_v_obraze_peti_stoleti/#)

Obr. 37 Původní návrh Karla Skaláka na Velký park v blízkosti nádraží Františka Josefa I., 2. polovina 19. století (Archiv NPÚ, pracoviště Na Perštýně)

Obr. 38 Pohled na ústřední scénérii Velkého parku, později Vrchlického sady, 80. léta 19. století (Archiv NPÚ, pracoviště Na Perštýně)

Obr. 39 Zhloubený parter Velkého parku nádraží Františka Josefa I., 80. léta 19. století (Archiv NPÚ, pracoviště Na Perštýně)

Obr. 40 Plán znovu upravení sadu na Karlově náměstí, František Thomayer, 1884 (Archiv NPÚ, pracoviště Na Perštýně)

Obr. 41 Františkánská zahrada (Hoskovec, L., 2011
<http://botany.cz/cs/praha-frantiskanska-zahrada/>)

Obr. 42 Analýza zeleně - současný obraz (autorka)

Obr. 43 Park Ztracenka (autorka)

Obr. 44 Park Folimanka (autorka)

Obr. 45 Zídkovy sady (Kowalský, L.)

Obr. 46 Čelakovského sady (Davidová, D., 2012
<http://www.turistika.cz/fotogalerie/7323/celakovskeho-sady>">

Obr. 47 Karlovo náměstí s vodním prvkem (autorka)

Obr. 48 Uliční prostor, Apolinářská ulice (autorka)

Obr. 49 Jedním z jevů na Novém Městě jsou místa funkcionalistických činžáků, kde stavební čára odstupuje od uliční. Vzniká tak příležitost k obohacení ulice o drobné prostranství. Příklad ze Soukenické ulice (autorka)

Obr. 50 Plácek v místě křížení ulic Na Rybníčku a Štěpánská jako příjemné prostranství s posezením (autorka)

Obr. 51 Václavské náměstí (ČT24,
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/doprava/109799-tramvaje-na-vaclavskem-namesti-nemohlo-nic-nahradit/?mobileRedirect=off>)

Obr. 52 Karlovo náměstí (<http://www.praguecityline.cz/pro-skoly/po-stopach-heydrichiady>)

Obr. 53 Senovážné náměstí (Švecová, Z., 2012
http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Obrázky/%C4%8Cesko/2.0.M%C4%9Bsta/Hlavn%C3%AD_m%C4%9Bsto))

Obr. 54 Park při kostele sv. Štěpána (autorka)

Obr. 55 Park Ztracenka (autorka)

Obr. 56 Park Lannova
(<http://www.grandprix-architektu.cz/cz/grandprix-architektu/archiv/gpa-2009/vystavujici/k3--park-lannova/c1210>)

Obr. 57 Náplavka Rašínova nábřeží (autorka)

Obr. 58 Promenáda na Masarykově nábřeží, vlevo Žofín a v pozadí Národní divadlo (Velíšek, V.,
http://cs.wikipedia.org/wiki/Masarykovo_n%C3%A1b%C5%99e%C5%BE%C3%AD)

Obr. 59 Slovanský ostrov spolu s Šítkovskou vodárenskou věží a budovou Mánesu (Brožová, I.,
<http://www.panoramio.com/photo/80146047>)

Obr. 60 Degradovaný stav prostoru vnitrobloku v Jindřišské ulici (autorka)

Obr. 61 Zahrada uvnitř vnitrobloku, Ječná ulice (autorka)

Obr. 62 Hotel Mosaic House - střešní zahrada (Atelier Flera.
<http://www.flera.cz/galerie/mosaic-house-zahrada-strese-hotelu/>)

Obr. 63 Revitalizace Bastionu U Božích muk, návrh situace, M. C. A. atelier (MÚ Praha 2)

Obr. 64 Pohled z Bastionu XXXI na Vyšehrad (autorka)

Obr. 65 Ztvárnění kamenné dlažby z porfyru (autorka)

Obr. 66 Užití mobilní zeleně (autorka)

Obr. 67 Rabata podél zdi s břechťanem (autorka)

Obr. 68 Užití alejových stromů - Tilia flavescens 'Glenleven', jenž nezastiňují výhled a zároveň přináší možnost sezení ve stínu (autorka)

Obr. 69 Designová příbuznost materiálu tvořená z cortenu, zleva odpadkový koš, lavička, ukazatel (autorka)

Obr. 70 Zdeněk Manina z cyklu Obyčejné vztahy (autorka)

Obr. 71 Rampa se zídkou

Obr. 72 Schodiště vedoucí z parku Folimanka na bastion (autorka)

Obr. 73 Promyšlené užití světelného zdroje jako designu ve veřejném prostoru (Bastion Prague restaurant)

http://www.tripadvisor.cz/Restaurant_Review-g274707-d2660883-Reviews-Bastion_Prague_Restaurant-Prague_Bohemia.html

Obr. 74 Soumrak podpořen umělým osvětlením (: Bastion Prague restaurant

http://www.tripadvisor.cz/Restaurant_Review-g274707-d2660883-Reviews-Bastion_Prague_Restaurant-Prague_Bohemia.html

Obr. 75 Lokace Nového Města v Praze, nahoře (autorka)

Obr. 76 Lokalizace zahrad rotundy sv. Longina a kostela sv. Štěpána, vpravo (autorka)

Obr. 77 Areál kostela sv. Štěpána v roce 1769, zakres do Plánu Prahy J. D. Hubera (autorka)

Obr. 78 Současný stav s vyznačením řešených prostorů (zákres do leteckého snímku, autorka)

Obr. 79 Schématické znázornění vrstevnic (v intervalu 5m) (autorka)

Obr. 80 Řešené území se nachází v nadmořské výšce 216 m n. m. (autorka)

Obr. 81 Schématické znázornění prostorových vztahů (autorka)

Obr. 82 Širší vztahy - zeleň (autorka)

Obr. 83 Schématické znázornění dopravy (autorka)

Obr. 84 Schéma lokalizace inženýrských sítí, návrh tímto není limitován (autorka)

Obr. 85 Majetkoprávní vztahy v řešeném území (autorka)

Obr. 86 Schématické znázornění dopravy - detail (autorka)

Obr. 87 Inventarizační schéma (autorka)

Obr. 88 Pohled do zahrady kostela sv. Štěpána (autorka)

Obr. 89 Členění travnaté plochy, vpravo pak schodiště vedoucí na ulici Na Rybníčku (autorka)

Obr. 90 Ústřední prostor zahrady při kostele sv. Štěpána (autorka)

Obr. 91 Veřejné toalety při vstupu do zahrady mateřské školy v jižní části zahrady kostela sv. Štěpána (autorka)

Obr. 92 Plocha před kostelem sv. Štěpána sloužící jako parkoviště (autorka)

Obr. 93 Pohled ze jihovýchodního rohu zahrady na rotundu sv. Longina (autorka)

Obr. 94 Pohled z ulice Na Rybníčku do zahrady rotundy sv. Longina (autorka)

Obr. 95 Pohled ze severního cípu směrem k zahradě kostela sv. Štěpána (autorka)

Obr. 96 Přístup do zahrady rotundy sv. Longina po schodišti z ulice Na Rybníčku (autorka)

Obr. 97 Situace – návrhové řešení (autorka)

Obr. 98 Pohled na ústřední prostor v zahradě rotundy sv. Longina (autorka)

Obr. 99 Zahrada rotundy sv. Longina, pobytová část (autorka)

Obr. 100 Ústřední prostor zahrady při kostele sv. Štěpána s vodním akcentem (autorka)

Obr. 101 Pohled na hlavní osu zahrady směrem ke vstupní části do Štěpánské ulice (autorka)

Obr. 102 Řezopohled AA' - návrhové řešení (autorka)

Obr. 103 Řezopohled BB' - návrhové řešení (autorka)

Obr. 104 Axonometrické schématické zobrazení (autorka)

Tab. 1 Inventarizační soupiska (autorka)

Tab. 2 Inventarizační soupiska (autorka)